Year of publication 1958

DIBRUGARH H. S. KANOI COLLEGE LIBRARY.

চৌধাৰী কবিৰত্ন

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

নৱ-মল্লিকা

শ্ৰীৰঘুনাথ চৌধাৰী, কৱিৰত্ন

বি
ব লি
891.453
CHO
Acc No - 12276

প্ৰকাশক :
শ্ৰীগুণাভিৰাম চৌধাৰী, বি-এল
উজানবজাৰ, গুৱাহাটী

প্ৰথম প্ৰকাশ
আগষ্ট, ১৯৫৮
২য় প্ৰকাশ
চেপ্তেম্বৰ, ১৯৬১

বেচ—১·৫০ নঃ পঃ

মুদ্ৰক :
ট্ৰিবিউন প্ৰেছ, গুৱাহাটী

প্ৰকাশকৰ নিবেদন

নৰিয়া-পাটীত আৰম্ভ হৈ থকা কালডোখৰত ভাবাৱেগবোৰ এটি দুটিকৈ থুপুৰিয়াই থওঁতে ন-টা ধুনীয়া গল্প-কবিতাৰ জন্ম হ'ল। আতাই মাতি নি মোক প্ৰকাশ কৰিবলৈ হাবিয়াস জনোৱাত অতি কৃতাৰ্থমনেৰে এই কেইটি কিতাপ আকাৰে প্ৰকাশ কৰিলোঁ। ইয়াৰে 'তন্ময়তা' নামৰ কথা-কবিতাটো আৱাহনৰ ১৮৫১ শকৰ ৩য় সংখ্যাত ওলাই গৈছে। আৰু বাকী দুটামান আগতে 'অসমবাণী' আৰু 'সমাজ'ত ছপা হৈছিল। অসমীয়া জনসাধাৰণ আৰু পাঠক শ্ৰেণীক আজি শ্ৰীৰঘুনাথ চৌধাৰীৰ পৰিচয় দিয়া মোৰ ধৃষ্টতা মাথোন। অসমীয়া সাহিত্যত ৰঘু চৌধাৰী অনন্য। অসমীয়া সাহিত্যৰ আকাশ-বন্তি জ্বলোৱা জোনাকী যুগৰ সাহিত্যিক গোষ্ঠীৰ ৰঘু চৌধাৰী শেষ বন্তি। জীৱনৰ একেবাৰে গধূলি বেলিকা দিয়া তেখেতৰ এই বিশিষ্ট দান অসমীয়া কথা-কবিতাৰ এধাৰি নৱৰত্ন মালা হৈ থাকিব বুলি আশা কৰিলোঁ।

গুৱাহাটী
১৫।৮।৫৮

শ্ৰীগুণাভিৰাম চৌধাৰী

সূচী

বিষয়			পিঠি
ফুল	..	..	১
চন্দ্ৰ-মল্লিকা	..	..	৯
এলাগী বন	..	..	১৫
তন্ময়তা	..	..	২০
প্ৰেমৰ জয়	..	..	২৩
মৌন বেদনা	..	..	৩১
জীৱনৰ হাবিয়াস	..	..	৩৭
গছা আৰু চাকি	..	..	৪৩
খদা আৰু জাপি	..	..	৪৮

ফুল

ফুল, তুমি প্ৰকৃতিৰ অপৰূপ সৃষ্টি, অতি মনোৰম। তোমাক ভাল পাওঁ, প্ৰাণভৰি ভাল পাওঁ, কিয় ভাল পাওঁ কব নোৱাৰো। তোমাক ভাল পোৱাটো অহৈতুকী। তুমি থকা বহু দূৰৈত, তেও বুকুৰ মৰম সকলোকে সমানে বিলোৱা। মৰমভৰা বুকুখনিত বিষাদৰ কালিমা যেন সমূলি নাই। অকিঞ্চনক ভাল পোৱা নে নোপোৱা নাজানো। মই কিন্তু তোমাৰ সান্নিধ্য বিচাৰোঁ। তুমি মোৰ চিৰ লগৰী, চিৰ চেনেহী।

সৃষ্টিৰ আদিতে পৃথিৱী যেতিয়া প্ৰলয় পয়োধি জলত ডুব গৈ আছিল, কত যুগ-যুগান্তৰৰ পাচত কোনো এটি শুভ মুহূৰ্ত্তত অৰুণৰ প্ৰথম প্ৰকাশৰ লগে লগে এটি কলি দুটি পাতেৰে তোমাৰ উদ্ভৱ। চিৰ আবাধ্য দয়িত সৱিতৃক তোমাৰ হিমশীতল বুকুৰ মাজত লৈ নিজকে নিজে কৃতাৰ্থ মানিছা আৰু অনন্ত জগতখনকো কৃত-কৃত্য কৰিছা। স্বচ্ছ জলত প্ৰতিবিম্ব চাই আত্মভোলা হৈছা। তোমাৰ অতুলনীয় ৰূপ, ৰস, গন্ধ মাধুৰ্য্যত বিশ্ব ভুৱন সন্মোহিত। অনাবিল গন্ধৰ মাদকতা, বিস্ময়াৱিষ্ট ৰূপৰ বৈচিত্ৰ্য, সৌৰভ-মণ্ডিত সৌন্দৰ্য্যৰ মনোহাৰিত্ব আৰু চমৎকাৰিত্বত মহা-বিশ্বমণ্ডল তমসা ভেদ কৰি উদ্ভাসিত হৈ উঠিছে। কি চমকপ্ৰদ কমনীয় কান্তি, নিগৰি নিগৰি বাগৰি পৰা মন্দাকিনীৰ অমৃতধাৰা! অনিন্দ্যসুন্দৰ ৰূপ-গৰিমাত দিগ্বলয় জুৰি নিখিল বিশ্ব আনন্দ-মুখৰ। বিচিত্ৰতাপূৰ্ণ মানৱ জগতখনৰ

মানসিক দুৰ্ব্বলতা, অসংযত চিত্তৰ ব্যাকুলতাক তোমাৰ দীপ্তিৰ মহীয়সী শক্তিয়ে সংযত ভাবে চলিবলৈ যি দিব্য জ্ঞান দিছে, সি চিন্তাৰ অতীত। মনোহৰ বন, উপবন, শ্বাপদ জীৱ সঞ্চাৰী দুৰ্গম মহাৰণ্য সমূহো জাতিকাৰ কৰি জীৱ মণ্ডলীৰ মনত আনন্দ বৰ্দ্ধন কৰিছা। পৃথিৱীৰ শেষ প্ৰান্ত জনসমাগমহীন মেৰু-মণ্ডল আলোকিত কৰি প্ৰকৃতিৰ মহিমা প্ৰচাৰ কৰিছা। ভয়ঙ্কৰ জলচৰ জীৱ-সঙ্কুল অতল জলধি-গৰ্ভ ৰূপায়িত কৰি পৰম তৃপ্তি লাভ কৰিছা। তৰু তৃণ লতা গুল্মবৰ্জ্জিত মহাশ্মশান সদৃশ বিশাল মৰুক্ষেত্ৰতো তোমাৰ আত্মপ্ৰকাশ। দিগভ্ৰান্ত পথিকক সান্ত্বনাৰ শান্তিজল পান কৰি শৰীৰ শীতল কৰিবলৈ ইঙ্গিতেৰে আকুল আহ্বান জনাইছা; দুৰধিগম্য শ্যামতৰুচ্ছায়াবৃত মানসসৰোবৰত শুভ্ৰ শতদল ৰূপে প্ৰস্ফুটিত হৈ গাম্ভীৰ্য্যপূৰ্ণ সিদ্ধাশ্ৰমখন সুগন্ধ আৰু দিব্য-জ্যোতিৰে পৰিশোভিত কৰিছা। মহাকাশৰ নভোৰেণুৰ লগত তোমাৰ সুবাসিত গন্ধৰেণু মিহলি হৈ এখন নতুন সৃষ্টিৰ অপৰূপ শ্ৰী ধাৰণ কৰিছে। গগনবিহাৰী জীৱবোৰেও আবেগভৰা আনন্দত উন্মত্ত, উদ্‌ভ্ৰান্ত। সুষমামণ্ডিত প্ৰীতি-গন্ধময় বিপুল ঐশ্বৰ্য্য-সম্ভাৰেৰে নাতিশীতোষ্ণমণ্ডল ভূমিখণ্ড অধিক সমৃদ্ধিশালী হৈ উঠিছে। পৃথিৱীত এনে এডোখৰ শূন্য স্থান নাই, য'ত তোমাৰ প্ৰাণভৰা হাঁহিৰ নিজৰা ফুটি ওলোৱা নাই। তোমাৰ সৌৰভত ভূমণ্ডল সুৰভিত, তোমাৰ গৌৰৱত জগত গৌৰৱান্বিত। নাজানো কি মহৎ উদ্দেশ্য সাধনৰ হেতুকে তোমাৰ অহৈতুকী প্ৰেম।

তুমি ব্যাপক, সৰ্ব্বত্ৰ বিৰাজমান। বসন্তৰ জুৰ বতাহৰ মৃদু

হিল্লোলত কোমল পাহিবিলাকৰ নৃত্য-ভঙ্গীৰ সাৱলীল গতিত তোমাৰ কি অপূৰ্ব্ব লয়লাস ! লীলায়িত ছন্দৰ তালে তালে লতিকাবেষ্টিত নৱপল্লৱিত তৰুশাখাবোৰে অভিবাদন জনাই স্ৰষ্টাৰ মহিমা কীৰ্ত্তন কৰি ধন্য মানিছে। গন্ধ-ব্যাকুল বিহঙ্গকুলে পুলকভৰা ললিত ছন্দত তোমাৰ শুভ আগমনৰ সূচনা জয়-গীতিৰে দিঙ্মণ্ডল মুখৰিত কৰি তুলিছে। সাদৰি ! তোমাৰ মনোময়, প্ৰাণময়, অনিৰ্ব্বচনীয় ৰূপ-সাগৰত বুৰ নাযায় কোনে ? অমিয়া মাধুৰী পান কৰি প্ৰাণত সান্ত্বনা নাপায় কোনে ? তুমি চিৰ-আনন্দময়ী, চিৰ-কল্যাণময়ী আৰু চিৰ-হাস্যময়ী, দিব্য আভৰণে বিভূষিতা, স্থ-অলঙ্কাৰে অলঙ্কৃতা, প্ৰকৃতিৰ অতি আদৰণীয়া মানস-কন্যা। তোমাৰ অভ্যুত্থানৰ লগে লগে পৃথিৱীৰ নৱ উন্মেষ। স্থষ্ট পদাৰ্থৰ মাজত তুমি শ্ৰেষ্ঠৰো অতি শ্ৰেষ্ঠ শোভনীয় বস্তু। তোমাক লৈয়ে প্ৰকৃতিৰ গৌৰৱ।

জোৎস্না-প্লাৱিত ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ পাহিবোৰৰ কোমল বুকুখনিত কেশৰ তুলিকাৰে অতীত যুগৰ কত উত্থান পতনৰ ইতিহাস, ৰূপকোঁৱৰৰ অলৌকিক আখ্যান, গুপ্ত প্ৰণয়-কাহিনী, কত ভগ্ন হিয়াৰ বিৰহ ব্যথা, ব্যৰ্থ প্ৰেমিকৰ আত্মনিবেদন, কত আশা নিৰাশাৰ মৰ্ম্মবাণী, হঁহা কন্দাৰ, মিলন বিয়োগৰ স্মৃতি, চিত্ত বিনোদন নাটৰ অভিনয় লীলা গাঁথা সোণালি আখৰত লিপিবদ্ধ আছে। তোমাৰ কুহেলিকাময় জীৱনৰ প্ৰহেলিকা সম্পূৰ্ণ ৰহস্যাবৃত—বুজিবলৈ টান পাওঁ। চুম্বকৰ নিচিনা আকৰ্ষণ শক্তিৰে কিমান প্ৰাণশক্তিক কেন্দ্ৰীভূত কৰি লৈছা ! চন্দন-চৰ্চিত বুকুখনিৰ পৰিমলখিনি বায়ু-প্ৰৱাহত সঞ্চাৰিত হৈ তৰাবছা নৈশজগতখন জীৱন্ত ৰূপত ৰূপায়িত কৰি তুলিছা।

জোনালী নিশা অপৰূপ ৰূপ-লাৱণ্যত মুগ্ধ অলেখ তৰাই প্ৰীতি সম্ভাষণ জনাই আত্মতৃপ্তি লাভ কৰিছে। অস্ফুট কল-নিনাদী বিহঙ্গকুলৰ নতুন নতুন গীতি-ছন্দত পুষ্পিত বনস্পতিসকলৰ যেন শিহৰণ জাগি উঠিছে; মুকুলিত নৱপল্লৱেৰে প্ৰকৃতিক সুসজ্জিত কৰি তুলিছে। চুম্বন-প্ৰয়াসী মধু-মদিৰা-মত্ত মৌ মাখিবোৰে কৰবাৰ পৰা উৰি আহি উদং বুকুখনিত চুমা এটি খাই কোনোবা দেশলৈ উৰি গ'ল। পুষ্পবনখন যেন মুহ্যমান হৈ পৰিল।

প্ৰকৃতি ৰাজ্যৰ ষড়ঋতু এখনি পূৰ্ণাঙ্গ মিলনান্ত নাটক। প্ৰতি ঋতুতে ছবি-ঘৰৰ অঙ্ক গৰ্ভাঙ্কৰ লোভনীয় দৃশ্যই মৰ্ম্মপীড়িত লোক-সকলক কোনোবা অজ্ঞাত ৰাজ্যলৈ লৈ যায়। প্ৰিয়া-বিৰহত বিৰহ-কাতৰ হতাশ প্ৰেমিকে তোমাক অঞ্জলি ভৰাই লৈ মেঘক দৌত্য বেশে দয়িতাৰ ওচৰলৈ যাবলৈ কাকূতি জনাইছিল আৰু কৈছিল তুমি তালৈ গৈ দেখা পাবা—

"হস্তে লীলাকমলমলকে বালকুন্দানুৱিদ্ধং
নীতা লোধ্রপ্ৰসৱৰজসা পাণ্ডুতামাননে শ্ৰীঃ।
চূড়াপাশে নৱকুৰুবকং কৰ্ণে চাৰু শিৰীষং
সীমন্তে চ ত্বদুপগমজং যত্ৰ নীপং বধূনাম্ ॥
যত্ৰোন্মত্ত ভ্ৰমৰমুখৰাঃ পাদপা নিত্যপুষ্পা
হংসশ্ৰেণীৰচিতৰসনা নিত্যপদ্মা নলীন্যঃ।

* * * *

—উত্তৰ মেঘ।

হে বলাহক! তুমি অলকা নগৰীত প্ৰৱেশ কৰিলেই দেখিবলৈ পাবা তাৰ পুৰনাৰী সকলৰ হাতত শৰত কালৰ লীলা-কমল, হেমন্ত কালত চূৰ্ণ কুন্তলত অভিনৱ কুন্দ ফুলৰ কলিৰে গঁথা মালা। শীতকালত লোধ্ৰ পুষ্পৰ ৰেণুৰে পাণ্ডুবৰ্ণ হোৱা শ্ৰীমুখমণ্ডল; বসন্ত কালত চিকুন কেশৰঞ্জিত নৱকুৰুবক। নিদাঘ কালত কৰ্ণযুগলত ধুনীয়া শিৰীষ ফুলৰ কুণ্ডল। সীমান্তত তোমাৰ সমাগমত বৰ্ষা ঋতুত ফুলা কদম্ব পুষ্প। সেই অলকাপুৰীত থকা যাৱতীয় গছ-গছনিতে ষড়ঋতুৰ প্ৰতি ঋতুতে পুষ্প সমূহ প্ৰস্ফুটিত হৈ থাকে আৰু উন্মত্ত ভোমোৰা-বিলাকে ফুলৰ পাহিত পৰি শ্ৰুতিমধুৰ গুণ-গুণ ধ্বনিৰে মনোৰম পুৰীখন মুখৰিত কৰি থাকে। নিতৌ সৰোবৰত পদুম ফুল ফুলি সুগন্ধেৰে অলকাপুৰীখন ৰম্যপুৰী কৰি ৰাখিছে। ফুলৰ সৌন্দৰ্য্য মাধুৰী আৰু কামিনীৰ অঙ্গ-সৌষ্ঠৱৰ কোমলতা সম্বন্ধে কবিয়ে দুয়োৰো অঙ্গাঙ্গী ভাৱৰ সুন্দৰ বৰ্ণনা দিছে:—

"শিৰসি বকুলমালাং মালতীভিঃ সমেতাং
বিকশিত বনপুষ্পৈৰ্যূথিকা কুট্মলৈশ্চ।
বিকচনৱকদম্বৈঃ কৰ্ণপুৰং বধূনাং
ৰচয়তি জলদৌঘঃ কান্তবৎ কাল এষঃ॥"

বৰ্ষাকালে কান্তৰ নিচিনাকৈ কামিনী কুলৰ মূৰত মালতী ফুল, খোপাত যুতি ফুলৰ কলিৰ চাকি আৰু প্ৰস্ফুটিত বনপুষ্পৰ লগত বকুল মালা আৰু কৰ্ণত ফুটন্ত কদম্বৰ কৰ্ণভূষণ পিন্ধাই দিছে।

"বিকচকমলবক্ত্ৰা ফুল্লনীলোৎপলাক্ষী
বিকশিতনৱকাশশ্বেতবাসো বসানা

কুমুদৰুচিৰহাসা কামিনীবোন্মদেয়ং
প্ৰতিদিশতু শৰদ্বশ্চেতসঃ প্ৰীতিমগ্ৰ্যাম্ ।”

প্ৰস্ফুটিত কমলমুখী, প্ৰফুল্লনীলোৎপলাক্ষী, বিকশিত নবকাশ কুসুম সম শুভ্ৰবস্ত্ৰ পৰিহিতা, কুমুদ পুষ্প সদৃশ কমনীয় হাস্যযুক্তা শৰৎ ঋতুৱে মদোন্মাদিনী কামিনীৰূপে তোমালোক সকলোৰে হৃদয়ত অশেষ প্ৰীতি উৎপাদন কৰে ।

“কৰ্ণেষু যোগ্যং নৱকৰ্ণিকাৰঃ চলেষু
নীলেষ্বলকেষ্বশোকঃ
পুষ্পঞ্চ ফুল্লং নৱমল্লিকায়াঃ প্ৰয়াতি কান্তিং প্ৰমদাজনস্য”
—ঋতু সংহাৰ ।

বসন্তকালৰ কামিনী কূলৰ কৰ্ণভূষণ-যোগ্য নৱকৰ্ণিকাৰ ফুল, নীল চঞ্চল অলকশোভন অশোক পুষ্প আৰু পুষ্পিত নৱ-মল্লিকাই প্ৰমদা সকলৰ শোভা বৰ্দ্ধন কৰি থাকে ।

তুমি প্ৰেম, দয়া, ক্ষমা, শান্তি, স্নেহ পাঁচোটা পাহিত সাৰ্ব্বভৌম শক্তিৰে দিঙ্মণ্ডল সম্মোহিত কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছা । তোমাৰ লাৱণ্যময় পাহিবিলাক ইমান নম্ৰ আৰু কোমল যে কুমাৰী সকলৰ আঙুলিৰ পৰশত কৰবাত দুখ পোৱা কিম্বা মৰহি যোৱা যেন ভাবি কোমলাঙ্গী নাৰীসকলে ছিঙিবলৈ ইতস্ততঃ কৰে । কোমলে কোমলক আঘাত নিদিয়ে ; স্পৰ্শ সুখ লাভত শৰীৰ ৰোমাঞ্চিত হৈ পৰে । সেয়েহে ৰমণীৰ ৰমণীয় অঙ্গভূষণৰ ফুলেই হে ঘাই উপাদান আৰু পুষ্পজাত সুগন্ধি দ্ৰব্য-সম্ভাৰেই প্ৰসাধন স্বৰূপ ।

তোমাৰ ৰূপ আৰু গুণৰ অপাৰ মহিমা । তোমাৰ তেজস্বিতা

ধাৰণাৰ অতীত। তোমাৰ অপূৰ্ব্ব বেশৰ স্বৰ্গীয় অভিনয় লীলা চাই তন্ময় হৈ থাকিব লাগে। তুমি বেদনাক্লিষ্ট জীৱনৰ সঞ্জীৱনী সুধা দিগন্তব্যাপী বিশ্ববিজয়িনী ৰূপৰ কুহক খেলা। তুমি দেৱতাবাঞ্চিত। দেৱতাসকলে তোমাক সদ্যস্নাতা ৰূপে পূজাৰ বেদীত পালে কিমান সন্তুষ্ট হয়!

কোনোবা এটি ক্ষণত দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ বিলাস ভৱনত সুন্দৰী অপ্সৰা বেশেৰে নৃত্য আৰু কটাক্ষ দৃষ্টিত কোনোবা দেৱতাক সন্মোহিত কৰিবলৈ অপচেষ্টা কৰিছিলা। নৃত্যত তাল ভঙ্গ হোৱাত শাপ-ভ্ৰষ্ট হৈ মৰ্ত্ত্যত পুষ্পৰূপে অৱতীৰ্ণ হলা, সে অপৰূপ সৌন্দৰ্য্য সুষমাত মোহিত হৈ কোনোবা তাপসকুমাৰৰ বৰ লাভ কৰি নৰ্ত্তকী-ৰূপে দেৱতাসকলক চিত্ত জয় কৰিছিলা। সেয়েহে—ভূ-লোক, স্বৰ্গলোক সকলোতে তোমাৰ পূৰ্ণ পয়োভৰ। বৰাঙ্গনা সকলে প্ৰিয়-জনক বুকুত সাৱটি লবলৈ তোমাক বৰণ-ডলাত সজাই লৈ কোন দেৱতাক আৰাধনা কৰিছিল নাজানো। কোনোজনী শুৱনী গাভৰুৱে অলকত চীথিপাতি কৰি লৈছে। বৈজয়ন্তী মালা ৰূপে ডিঙিত আঁৰি লৈ ভুৱন-ভুলোৱা একোজনী অপেস্বৰী হবলৈ কিমান উৎকণ্ঠা, কিমান উদ্বাউল। সিহঁতৰ উদ্বিগ্নতাৰ মাজেদিয়ে জীৱনৰ অফুৰন্ত চঞ্চল গতি। তুমি প্ৰচুৰ সম্পদৰ অধিকাৰিণী। বিলাস ভোগী লোকসকলে বুকুৰ গন্ধ ৰসখিনি আহৰণ কৰি লাহবিলাহৰ কত সুগন্ধি দ্ৰব্য-সম্ভাৰ প্ৰস্তুত কৰি আত্ম-তৃপ্তি লাভ কৰিছে। তথাপি তুমি অক্ষয়, অব্যয়। অকাতৰে সকলোকে দান দিছা, কাৰোপৰা দানৰ প্ৰতিদান বিচৰা নাই।

প্ৰিয়দৰ্শনে ! দুখ-দৈন্য আদি আলৈ-আহুকালে আগুৰি থকা সংসাৰ মৰুভূমিৰ তুমিয়ে নিৰ্ম্মল উৎস, শান্তিৰ পুত ধাৰা। তোমাৰ অন্তৰৰ স্নেহ-বিগলিত অমিয় ধাৰা পান কৰি প্ৰাণ শীতল নপৰে কাৰ ? তুমি কবি-প্ৰিয়া, কবিৰ ধ্যানৰ সামগ্ৰী। কাব্যময় জগতৰ চিন্তাৰ মুক্তধাৰা। তুমি চিৰকল্যাণময়ী, আনন্দময়ী। সকলোতে তোমাৰ পূৰ্ণ বিকাশ। বিশ্বৰ সকলোতে তোমাৰ মহা সমাৰোহ; পূৰ্ণতাৰ বিৰাট অভিযান। স্ৰষ্টাৰ কি অপৰিসীম মমতা ! তুমি সত্য, জগত সত্য, তুমি আছা, জগত আছে; জগত আছে, তুমি আছা। তুমি আৰু জগত এক সূত্ৰত গঁথা। তোমাৰ অকৃত্ৰিম প্ৰেমৰ বন্ধনত জগতৰ আত্মাই আত্মাই মিলন। তুমি পৰমানন্দৰ বিচিত্ৰ আলেখ্য; সত্য, শিৱ সুন্দৰৰ জীৱন্ত ৰূপ। তুমি বৰ্ণনাৰ অতীত, কামনাৰ অতীত, কল্পনাৰ অতীত, অতীন্দ্ৰিয় জগতৰ জপ-মালা, সাধকৰ সাধনা, আন্ধাৰ নিশাৰ আঁৰিয়া। তোমাৰ বিশ্বভোলা ৰূপ আৰ আৰু সুঘ্ৰাণত ভোল নাযায় কোন ? হে বিশ্ববৰেণ্যা, বিশ্বাৰাধ্যা! তোমাৰ ত্যাগৰ মহিমা, দানৰ গৰিমাত বিস্ময়াভিভূত হৈ পৰোঁ। ভাবত বিভোৰ হওঁ। তুমি প্ৰকৃতিৰ দুৰ্জ্জয় শক্তি। তুমি ক্ষুদ্ৰাদপি ক্ষুদ্ৰ, মহতোৰ্মহীয়ান, যিয়েই নোহোৱা অতিশোভনে! তুমি মোৰ চিৰ-পূজ্যা, চিৰআৰাধ্যা, চিৰ-নমস্যা। তুমি মোৰ অন্তৰৰ অন্তৰতম প্ৰদেশৰ আন্ধাৰ কোণত লুকাই থকা মণি-স্যমন্তক। সীমাহীন ব্যৰ্থ জীৱনৰ ছায়া-আলোকৰ লুকাভাকুত, তোমাৰ মায়াৰ কাঠিৰ স্নিগ্ধ পৰশত মোৰ ৰুদ্ধ দুৱাৰ আপোনা আপুনি মেল খাই গল; দিগন্ত জ্যোতিষ্মান হৈ উঠিল।

চন্দ্ৰ-মল্লিকা

চ'তৰ দিন যাওঁ যাওঁ, বতৰ ফৰকাল। ডাৱৰৰ ক'তো লেশ মাত্ৰও নাই। প্ৰকৃতি-ৰাজ্যত যৌৱন-দৃপ্ত ঋতুৰাজৰ পূৰ্ণ পয়োভৰ। জল, স্থল, অন্তৰীক্ষ জুৰি, গছ, লতা আৰু তৃণ বনৰাজিয়ে জীৰ্ণ আভৰণ সোলোকাই থৈ ন ন কুঁহিপাত, ফুলৰ ন ন সাজ পিন্ধি তোৰণৰ সন্মুখত বৰণ-ডলা সজাই ওলগ যাচিবলৈ সাজু হৈছে। চকা পাতত বহিল। পচিমৰ হেঙুলীয়া আকাশৰ হিৰন্ময় সিংহাসনত দিনান্তৰ বেলিটিয়ে ক্ষন্তেক পৰলৈ বাখৰ পতোৱা মালা এধাৰি পিন্ধি দিগন্তত মিলি গ'ল। গোটেই আকাশ পিঙ্গল বৰ্ণ হৈ উঠিল। বসন্তৰ আগমনত নৈসৰ্গিক বস্তুবোৰে এটি অপৰূপ শ্ৰী ধাৰণ কৰিলে। উদয়াচলৰ পৰা পূৰ্ণ চন্দ্ৰমায়ো সোণবৰণীয়া ৰশ্মিৰ ৰেঙনিবোৰ ওপৰলৈ উলিয়াই দি ভৈয়ামলৈ নামি আহিল। আথে-বেথে সন্ধ্যাৰাণীয়ে তড়িতৰ হাৰ এধাৰি চন্দ্ৰমাৰ ডিঙিত পিন্ধাই দিলেহি। লাখ লাখ সোণৰ কাঁড়েৰে কঁড়িয়াই অন্ধতামস বৃত্ৰক সংহাৰ কৰিলে। নীৰন্ধ্ৰ আকাশখন সোণালীময় জোনালিৰে উদ্ভাসিত হৈ উঠিল। দূৰৰ গিৰি নিতম্বৰ পৰা নান্দীকৰ পৰঘুমা পখীটিয়ে এটি নান্দীস্তৱ গাই অভিবাদন জনালে। কুলি, কেতেকী, শৰালি আদি চাৰণবৰ্গই নিখিল বিশ্বৰ দিগ্‌দিগন্ত জুৰি শান্তিৰ মুক্তধাৰা বোৱাই দিলে। ৰাজহংস যূথে কল-কল নিনাদেৰে নিনাদিত কৰি মানস সৰোবৰলৈ গতি কৰিলে। যুথভ্ৰষ্ট বলাকা পংক্তিও দিগ্‌ভ্ৰান্ত

হৈ কোনোবা সীমাহীন সীমান্তত মিলি গ'ল। শূন্যত তাৰকাপুঞ্জৰ লুকাভাকু আৰু ভূতলত ক্ষীণজ্যোতি খদ্যোৎমালাৰ মৰীচিকা থিতাতে নাইকিয়া হ'ল নীলবৰণীয়া নৈশ আকাশখন সুধাধৱলিত ৰূপত ৰূপায়িত হৈ পৰিল আৰু মৰ্ত্ত্যভুৱনখনতো জোনৰ কোমল পৰশত এটা শিহৰণ জাগি উঠিল। বন-উপবনৰ পুষ্পিত তৰুৰাজি, পুষ্পিতা লতিকাপুঞ্জ আৰু নৱতৃণাঙ্কুৰ দলে বিপুল পুষ্প-সম্ভাৰেৰে আত্ম-নিবেদন জনালে। এনে চন্দ্ৰাৱলী নিশা ৰূপ, ৰস, গন্ধ, শব্দ, স্পৰ্শ, আদি ইন্দ্ৰিয়গ্ৰাহ্য পঞ্চেন্দ্ৰিয়ৰ সমাৱেশত বিশ্বচৰাচৰ মুগ্ধ হৈ উঠিল। শান্তিৰ মোহ-মদিৰাত বিশাল বিশ্ব তন্দ্ৰাৱিষ্ট হৈ লালকাল দিলে। দেৱপুৰীৰ অপ্সৰীসকলৰ গীতি ছন্দৰ সুৰ-তৰঙ্গত পদ্মবনতো জলতৰঙ্গ বাজি উঠিল। আশাশুধী ভেটফুল পাহিয়ে প্ৰাণৰ কুটুম কুমুদ্বান্ধৱৰ চৰণত আত্ম-সমৰ্পণ কৰি জীৱন ধন্য কৰিলে। লোকসমাজত আদৰ সাদৰ নোপোৱা, আপোন উলাহতে আপুনি ফুলি, আপুনি মৰহি যোৱা দীন দুখী ফুলাম কলমৌ লতাজুপিও নাও বাই বাই ভাগৰি পৰি জোনটিৰ কাষ চাপিলেহি; লঠাহাতে এটি সেৱা জনাই কৃতাৰ্থ হ'ল। শ্যাম কুঞ্জছায়াৰে পৰিবৃত ৰঙ্গমঞ্চৰপৰা সুৰাগী কেতেকী পাহিটিয়েও এবাৰ ওৰণিখন আঁতৰাই কেৰাহিকৈ চাই ললে। কলা ডিলীয়া সুকোমল দেহাটিত কুহুমবুলীয়া বস্ত্ৰ আৰু কুঙ্কুমৰঞ্জিত 'দেৱাঙ্গ ভূষণ' সূক্ষ্ম বস্ত্ৰ বুকুত মেৰিয়াই লৈ মধুহীন গন্ধফাকু প্ৰিয়তমৰ গালৈ ছটিয়াই দি আত্ম-প্ৰসাদ লাভ কৰিলে। সৌ দূৰৰ জনসমাগমহীন চাপৰিটোৰ জাঁওতলীৰ কাণে কাণে আপুনি গজি উঠা ৰূপহীন, গন্ধহীন, বালিবাৰৰি ফুলডৰায়ো নীৰলে ৰাতুল চৰণত শ্ৰদ্ধাৰ অঞ্জলি

প্ৰদান কৰিলে। নাজানো কি মহতী আশাত মৰমীৰ মৰম-ভিখাৰী হৈ কাৰো চকুত নপৰাকৈয়ে জাঁও বনডৰাৰ আঁৰতে লুকাই পৰিল।....

জীৱ-জগত নিঃপালি দিছে। নিশাৰ নিস্তব্ধতা জয় কৰি ক'ৰবাৰপৰা এটি আনন্দৰ অনাহূত সুৰ গগন ভেদি বাজি উঠিছে। বতাহৰ মৃদু হিল্লোলত দিগ্বলয় মহিমামণ্ডিত হৈ উঠিল। ধীৰ গতিত পূৰ্ণ চন্দ্ৰমাই হিৰন্ময় জ্যোতিৰে বিশ্বভুৱন জাতিকাৰ কৰি তুলিলে। সকলোৰে মনত উলহ মালহ, উখল মাখল। এনেহেন এটি সৌৰভময় গৌৰৱময়, জোনালী নিশা বিৰহ কাতৰা অনিন্দ্য সুন্দৰী চন্দ্ৰমল্লিকাহে কিবা ঠেহ পাতি ৰোহঘৰত পৰি আছে। মনটো বৰ উকণ্ডা। এনে সময়ত লতাকুঞ্জৰ পৰা ৰাংঢালী মাধৈমালতী আইদেৱে দীঘলীয়া কেশটাৰি মেলাই লৈ চন্দ্ৰমল্লিকাৰ ওচৰ চাপি মাত এষাৰি মাতিলে, "সখি! উঠা চোৱাঁ আজি জ্যোৎস্না নিশা দিক্‌চক্ৰবাল জুৰি বিশ্বভোলা ৰূপত ৰূপায়িত, কলকণ্ঠ বিহঙ্গকুলৰ গীতি-ছন্দৰ তৰঙ্গত তৰঙ্গায়িত। ধীৰ সমীৰণৰ হিল্লোলত নৱকিশলয়সমূহ হিল্লোলিত। এনে এটি শুভক্ষণত তুমি মুখ ওন্দোলাই আছা কেলৈ? পূৰ্ণ চন্দ্ৰমা তোমাৰ শিতানত উপস্থিত।" চন্দ্ৰমল্লিকাই বেজাৰৰ সুৰত কলে, "বান্ধৈ! মোৰ বুকুৰ ৰুদ্ধ দুৱাৰত কোনোবাই সঙ্কেত ধ্বনি কৰি আঁতৰি গৈছে, উমানতে বুজিব পাৰিছোঁ।" কিন্তু—

"কান্তো যাস্যতি দূৰদেশমিতি মে চিন্তা পৰং জায়তে
লোকানন্দ কৰোহি চন্দ্ৰবদনে বৈৰায়তে চন্দ্ৰমাঃ।
কিঞ্চায়ং বিতনোতি কোকিলকলাপালাপোৰিলাপোদয়ং
প্ৰাণানেব হৰন্তি হন্ত নিতৰামাৰামমন্দানিলাঃ॥"

—কালিদাস

"প্ৰিয়সখি! প্ৰাণকান্ত এতিয়া দূৰ দেশলৈ যাবলৈ উদ্যত হৈছে। মোৰ মনত চিন্তা হৈছে, তেওঁ নিখিল বিশ্বৰ আনন্দ বৰ্দ্ধন কৰিব; কিন্তু হতভাগিনীৰ প্ৰতি বৈৰীভাৱ প্ৰকাশ কৰা দেখা গৈছে। আৰু চোৱাঁ, কোকিলৰ কলধ্বনিও মোৰ বিলাপৰ কাৰণ হৈ উঠিছে। সমীৰণৰ মন্দ গতিয়েও প্ৰাণ হৰণ কৰিছে। সখি! সকলোৰে অনাদৃত জীৱন এটা লৈ জীয়াই থকাৰে বা প্ৰয়োজন কি?" চন্দ্ৰমল্লিকাৰ কাতৰ বাণীত চন্দ্ৰমাই ধীৰে ধীৰে বনবীথিকাৰ কামছায়াৰ জলঙাইদি ভুমুকি মাৰিলে। ৰূপহী ফুলপাহিৰ পাহবিলাক মেল খালে। সাত-ৰঙা তেজী কোমল বুকুখনিৰ গন্ধৰেণু আৰু মধুনিৰ্য্যাসখিনি প্ৰাণ-কান্তৰ চৰণত বাকি দিলে আৰু কৃতঞ্জলিপুটে কবলৈ ধৰিলে, "প্ৰিয়-দৰ্শন! তুমি মোৰ জীৱন-সৰ্ব্বস্ব, চিৰ-আৰাধ্য। মৰ্ম্মাহত ব্যৰ্থ জীৱনৰ আত্ম-কাহিনী নিবেদন কৰিবলৈ মানস কৰিছোঁ। প্ৰিয়তম, অলপ স্থিৰ হৈ শুনা, এটি মুহূৰ্ত্তৰ কাৰণেহে তোমাৰ মোৰে মধুৰ মিলন। তোমাৰ স্নেহৰ মায়াৰ কাঠিৰ কোমল পৰশত নৱ জীৱন লাভ কৰিলো। মই বৰ হতভাগিনী, সংসাৰৰ সকলোৰে উপেক্ষিতা, পৰিত্যক্তা। মোৰ লগৰী দিনফুলী ফুলকুঁৱৰী সকলৰ সমাজতো মোৰ স্থান নাই। মৌ-পিয়া চৰাইবোৰেও মৰম বিচাৰি ওচৰ নাচাপে। বাই-ভনী মল্লিকাবোৰেও এষাৰি সাদৰি মাতেৰে বুজনি দিবলৈ নাহে—দেৱ-মন্দিৰত প্ৰৱেশৰ অধিকাৰ নাই দেখি পূজাৰিসকলে এবাৰো উভতি নাচায়। এনে এটা অৱহেলিত জীৱন লৈ জন্ম গ্ৰহণ কৰিছোঁ। দুখুনীৰ দুৰ্ব্বহ জীৱনৰ অসহনীয় যন্ত্ৰনাবোৰৰ কথা তোমাক বুকু উজাৰি কলোঁ। আজি এই মাহেন্দ্ৰক্ষণত সকলো সৰ্ব্বহ তোমাক

সমৰ্পণ কৰিছোঁ। তুমি মোক আকোৱালি লোৱা। মোক মুক্তি নালাগে, লাগে মাথোন তোমাৰ কুসুম-কোমল বহল বুকুখনিত এধানিমান জিৰণিৰ ঠাই।" উত্তৰৰ প্ৰতীক্ষাত ফুল পাহে চন্দ্ৰমাৰ মুখলৈ একেধ্যানে চাই থাকিল। জোনটোৱে অলপ ওপৰলৈ উঠি চন্দ্ৰ-মল্লিকাক কলে, "সুবদনী! তোমাৰ জন্ম কোনোবা এটি শুভক্ষণত। তোমাৰ অতুলনীয় ৰূপ আৰু সৌন্দৰ্য্যৰ প্ৰেম-পৰিমলত জগত বিভোল। প্ৰেয়সী! তোমাৰ পৱিত্ৰ জীৱন, তুমি অনাঘ্ৰাতা, লুব্ধ ভোমোৰায়ো মধু আহৰণ কৰি পৱিত্ৰতা নষ্ট কৰিবলৈ সুৰুঙা বিচাৰি পোৱা নাই। সুন্দৰী! তুমি শান্তিৰ মূৰ্ত্ত প্ৰতীক, তোমাৰ পাহিবিলাকৰ কোমলতা, শীতলতা আৰু লাৱণ্যই অপূৰ্ব্ব সৌন্দৰ্য্য সুষমা সৃষ্টি কৰিছে। তোমাৰ ৰূপত উগ্ৰতা নাই, শীতলতা আছে; মাদকতা নাই, স্নিগ্ধতা আছে; অহমিকা নাই, নম্ৰতা আছে। তুমি দেৱতাবাঞ্চিত। মৰ্ত্ত্যত যদিও তোমাৰ যথেষ্ট সমাদৰ নাই, দেৱলোকত আছে। বিশ্বমন্দিৰৰ পূজাৰ বেদীত শ্ৰেষ্ঠ স্থান নিৰূপিত আছে। আমি উভয়ে প্ৰকৃতিৰ অবিচ্ছিন্ন অংশ। প্ৰিয়তমা, তুমি জানিবা মোৰ জীৱন-যাত্ৰাৰ পথ বৰ দুৰ্গম। আধা আলো, আধা ছাঁৰ মাজেদিয়েই জীৱন অতিবাহিত হব লাগিছে। গ্ৰহ-উপগ্ৰহবিলাকৰ ঘাত-প্ৰতিঘাতৰ নিষ্ঠুৰ নিষ্পেষণত শৰীৰ জৰ্জ্জৰিত। ৰুগ্ন শৰীৰ এটা লৈ আবহমান কালৰ পৰাই কঠোৰ কৰ্ত্তব্য সম্পাদন কৰি আহিছোঁ। তুমি মোক দূৰৈৰপৰা অতি বিতোপন দেখিছা। বেদনা ভৰা বুকুখনত খাল-বাম কিমান আছে তুমি কি বুজিবা? মোৰ নৱযৌৱনৰ পূৰ্ণ পৰিৱেশো এটি শুভ নিশাৰ কাৰণেহে। যৌৱনৰ দীপ্ত উন্মাদনা ক্ৰমে ক্ৰমে হ্ৰাস হৈ

কোনোবা এটা মহানিশাত আত্মবিলোপ ঘটিব। তথাপি মই বিচলিত হোৱা নাই—ক্ষান্ত হোৱা নাই। অবিৰাম গতিত কৰ্ত্তব্য কাম সম্পাদন কৰি আহিছোঁ। প্ৰিয়তমা! তুমি মোৰ অনুগামিনী হোৱা। কৰ্ত্তব্য পালনেই সনাতন ধৰ্ম্ম। কৰ্ম্মময় জীৱনত বিশ্ৰাম নাই। গতিশীল আৰু বৰ্দ্ধনশীল জীৱনত অৱকাশ নাই; অৱসাদ নাই। কৰ্ম্মই জীৱনৰ অমিয়া। প্ৰেম আৰু শক্তিতহে সৃষ্টিৰ বিকাশ। শ্ৰান্ত, ভ্ৰান্ত, কৰ্ম্মব্যস্ত জীৱশ্ৰেণীৰ অন্তৰৰ দুষ্ট প্ৰবৃত্তিবোৰ সংযত কৰি শান্তিৰ অমৃতধাৰা বোৱাই দি প্ৰাণ প্ৰতিষ্ঠা কৰাই হে পৰম ধৰ্ম্ম। চোৱাঁ, বগা ডাৱৰৰ আঁৰে আঁৰে গৌৰ কান্তিৰ কপোত মিথুন যুৰিয়ে প্ৰেম আৰু শান্তিৰ শুভ্ৰকেতন উৰুৱাই ফুৰে। প্ৰিয়া, আহা, প্ৰকৃতি পুৰুষ আমি উভয়ে জটিলতাপূৰ্ণ মহা আহৱৰ দুৰ্ভেদ্য দুৰ্গ ধ্বংস কৰি প্ৰকৃতি ৰাজ্যত সাম্য মৈত্ৰীৰ সুদৃঢ় মন্দিৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰোঁ। গোটেই জগত প্ৰেমময় আৰু শান্তিময় হব। শান্তি, শান্তি, শান্তি!"

এলাগী বন

সৌ বাজ-আলিৰ দাঁতিত জীৱজগতৰ আদৰ সাদৰ নোপোৱা এডালি বন। বনডালি দেখিবলৈ তেনে ৰূপহ নহয়, বতৰ পাই ঠন ধৰি উঠিছে। গাৰ ওচৰতে সৰু সৰু চাপৰ বন কেইবা বিধৰো আছে। সিহঁতো লহ-পহকৈ বাঢ়ি আহিছে; বতাহত গা মেলাই হালি জালি সকলো ঠাইতে আনন্দৰ ধল বোৱাই দিছে। সিহঁত কাৰোবাৰ নহয় কাৰোবাৰ কিবা উপকাৰত আহে; কিন্তু তাৰহে জীৱনটো তেনেই অকামিলা। কিয় হ'ল, সি বুজিব নোৱাৰে। মনত বেজাৰ লাগে। ৰহস্যময় জগতখনৰ পিনে ৰ লাগি চাই থাকে। নীৰৱে এটুপি চকুলো টোকে। অন্তৰৰ পৰা এটি তপত দীঘল হুমুনিয়াহ ওলাই পৰে। এদিন কোনোবা এটা বসন্তৰ ধলপুৱা, ৰাঙলি বহন সনা পুৱাৰ আকাশখনি ৰেঙাই উঠিল। বিশ্বই নতুন সৃষ্টিৰ আগ বতৰা দিবলৈ সাজু হ'ল। পুলিটিৰ তেল পিছলা কোমল বুকুখনিত নিয়ৰৰ সোণবৰণীয়া টোপাল দুটামান মৃদু বতাহৰ কঁপনিত তিৰ্‌বিৰাই উঠিল। লাহে লাহে পোহৰৰ পিনে মুখ কৰি সি স্ৰষ্টাৰ চৰণত অৰ্ঘ্য ঢালি দি অন্তৰৰ অভিবাদন জনালে। গূৰত কেইপাহি-মান ধুনীয়া হালধীয়া ফুল। ৰঙা-নীলা আকাশখনলৈ একেৰাহে চাই থাকিল। পোহৰ হোৱাৰ লগে লগে মৌ-মাখিবোৰে আচহুৱা ঠাইত ফুলি থকা হালধীয়া বন-কপাহী ফুলজোপাৰ পৰা মৌ-কণ আহৰণ কৰি গুণ-গুণাই কৰবালৈ গুচি গ'ল। নানা তৰহৰ সুগন্ধি ফুলবোৰে

যেন জগতখন ৰূপায়িত কৰি তুলিছে। তেজীৰঙা লাহি পাটৰ চেলেংখন ওৱে গাই মেৰিয়াই লৈ দিপ্লিপ মৌ-পিয়া চৰাইটি গুটি-মালী ফুলৰ মৌ-কণ চুহি খাই কোনোবা অজান দেশলৈ উৰি গুচি গ'ল। কোনেও তাৰ ওচৰ নাচাপিলে, এবাৰ কেৰাহিকৈও তাৰ পিনে নাচালে। তাৰ মনটো বৰ উৰুঙা। বুকুৰ মৰমখিনি কাকো বিলাবলৈ নাপালে। মনত কিমান দুখ! মনৰ কথা মনতে মাৰ নিয়াই থাকিল। চাওঁতে চাওঁতে গোটেই জগতখন গম-গমাই উঠিল। যান-বাহনৰ ঘৰ্ঘৰণি, জীৱ-জন্তুৰ দপ্দপনি। চাৰিও ফালে কাণফটা আটাহ, বেসুৰীয়া সুৰৰ বিকট কোঢ়াল। সৰু সৰু লৰা-ছোৱালী জাকৰ চিঞৰ-বাখৰ, হাঁহিৰ কুমৰধনি। হয়তো ক্ষন্তেক পাছতে লৰা জাকে হাতত চেকনি লৈ সৰু সৰু বন-পাতবোৰ কোবাই লৰ্বাং-তৰ্বাং কৰি পেলাব। নাইবা কাৰোবাৰ ভৰিৰ গছকত, চকাৰ তলত পৰি মাটিত লিপিত খাই যাব। সি চক খাই উঠিল, বুকুখন হম্হমাই গ'ল। আগন্তুক বিপদৰ আশঙ্কাত বুকুখন অলপ হেন্দুলি উঠিল। তাৰ উপায় বুধি হেৰাই গ'ল। কিছু বেলিৰ পিচত ৰথৰ ঘিলাই চেপি আল-ফুলীয়া পাতখিনি তেনেই মোহাৰি পেলালে। যি দুটা এটা পাত ঠাৰিত লাগি থাকিল সিও ধুলি-মাকতিৰে লুতুৰি পুতুৰি। যন্ত্ৰণাত প্ৰাণ যাওঁ যাওঁ, মৰো জীওঁকৈ কথমপি কঁকালটো পোনাই দোপ দি উঠিল। সি মৰি নগল কিয়, জীয়াই থকাৰ সকাম কি? কাৰ কি কামত লাগিব? কিন্তু সি মৰিব নোখোজে। আন আন জুপুৰি তৃণবোৰৰ দৰে সিও লেলাই ধেন্দাই জী থাকিব খোজে। জী থকাটো তাৰ প্ৰাণৰ হাবিলাষ। সিও এটা দুৰ্ব্বাৰ বাসনা বুকুত

বান্ধি সকলোৰে নেওচা খোৱা জীৱন লৈ খলা-বমা সংসাৰত জীয়াই থাকিবলৈ আহিছে। সি জীয়াই থাকিও সংসাৰৰে ঢৌ, ৰতাহ শিল, ঢেৰেকনিৰ অত্যাচাৰ অনাচাৰবিলাক বুকুত সামৰি লব পাৰিব। সি জানে তাক পুতৌ কৰোঁতা কেও নাই। তাক কোনেও লনীলগা সাদৰি মাতেৰে সান্ত্বনা দিবলৈ নাহে। দুখত জৰ্জ্জৰিত হোৱা খহটা দেহাটো কোনেও কোমল হাতেৰে মলচি দিবলৈ নাহে। তেও সি জীয়াই থাকিব। জীয়াই থকাটোৱেই তাৰ জীৱনৰ সাৰ্থকতা। তাৰো জীৱনত পিয়াহ ভোক আছে। অন্তৰ চেপি ওলোৱা বেদনাৰ আঙুৰ ৰস টুপি খাই গা টঙাবলৈ হেঁপাহ। ধুনীয়া সংসাৰৰ ছবিঘৰৰ ৰঙীন চিত্ৰবোৰ চাই সিও পৰম তৃপ্তি লাভ কৰিব খোজে। সি সপোন-পুৰীত কল্পনাৰ জাল গোঁঠে, ফাটি যায়। আকৌ গুঠিবৰ চেষ্টা কৰে, টোহলিৰ সূতা শেষ হয়। সপোন ভাগি যায়; উচাপ খাই উঠে। ভাবি একো উৱাদিহ নাপায়—সি ভাবে তাৰ জীয়া জকাটো এটা অভিশাপ মাথোন—তাৰ গাতে গা লগাই থকা দুবৰি বনডালি আৰু জুপুৰা গোমা ফুলজুপিৰো জন্মৰ প্ৰয়োজন আছে। সিহঁতো কোনোবা নহয় কোনোবা দেৱতাৰ পূজাত লাগে নাইবা কোনোবা দেৱতাৰ ভোগত লাগিব। তাৰ একা? সি যে দেৱতাও নাপালে, ভকতো নাপালে। তৃণ-জগতৰ সি এটি আহুকাল মাথোন। তাৰ জীৱনৰ সাৰ্থকতা কোনখিনিত সি বুজি নাপায়। সি তাৰ অভিশপ্ত জীৱনটোৰ আৰু কিমান কাল ভাৰ বুকি থাকিব। সিও বহু আশা আকাঙ্ক্ষা বুকুত বান্ধি লৈ আহিছিল, কিন্তু আজি তাৰ অকামিলা জীৱন কোনো কামতেই নালাগিল।

এই নিষ্ঠুৰ সত্যখিনি উপলব্ধি কৰিও সতকাই সি পৃথিৱীৰ পৰা বিদায় লব নোখোজে। সি ভাবিছে—তাৰ দৰে সৌ বহল বিলখনৰ বুকুত ওপঙি থকা পুনিডৰা। বতাহৰ কোবত তিনি-তেলঙনি খাই এবাৰ ইপাৰ, এবাৰ সিপাৰ ; লালোডিঙা হৈ টাকুৰি ঘূৰাদি ঘূৰি ফুৰিছে। ক'তো থান থিত নাই। এবাৰ ঢৌৰ কোবত বিহ-মেটেকাবোৰৰ মাজত হেৰাই যায়। কাৰো কোকালি কৰি মেটেকা বোৰক প্ৰাণৰ বেদনা উজাৰি কয়—"প্ৰিয় বান্ধৈ! ময়ো তোমাৰ নিচিনা উৰুলি পুঙা। তোমাৰ নিষ্ঠুৰ নিষ্পেষণৰ পৰা মোক মুক্তি দিয়া, অলপ আচুতীয়া ঠাইত জিৰণি লব খোঁজো। আমি উভয়ে একে গোষ্ঠীৰে, চিৰকাললৈ ভৰিৰ তলত ৰাখি তোমাৰ লাভ কি?" পুনিৰ ইননি-বিননি মেটেকাৰ কাণত নপশিল। দিন দিয়েকেৰ মূৰত হয়তো পুনিডৰা পানীত মলঙি যাব। সি আজি একে বাটৰে বাটৰুৱা। তাৰ লাঞ্চিত আৰু নিষ্পেষিত জীৱনটোৰ শক্তি ক্ৰমাৎ ক্ষীণ হৈ আহিছে। আজি নিৰ্য্যাতিত জীৱনৰ বহু কথাই তাৰ স্মৃতিপটত উদয় হৈছে। তাৰ কন্তেকীয়া জীৱনটোৰ নদন-বদন ৰূপ জন্ম-বসন্ত এটাহে। যৌৱন-সুলভ বৃত্তিবোৰ উজাৰ খাই হুলস্থূল লগোৱা বৰ্ষাও এটা আৰু ব্যৰ্থ জীৱনৰ শেষ নিশ্বাস পেলোৱা শৰতো এটাইহে। আজি সি জীৱনৰ সন্ধিক্ষণত। সি মৰণ দেৱতাক আঁকোৱালি লবলৈ বাট চাই আছে। জাতি চন্দন জুপিৰ পৰা এটা অজ্ঞাত চৰাই ফিছা জোকাৰি ভুৰুং কৰে উৰা মাৰি গুচি গ'ল। শূন্যত উৰি ফুৰা নিমাতী চৰাইটোৱে—'আই, মোক নি থ' বুলি এটি কৰুণ সুৰ টানি শূন্যত মিলি গ'ল। ওচৰৰ পলাশ

জুপিৰ খোন্দত গজা, বহিখোৱা ৰোহমলা ফুলবোৰে ইতিকিং কৰি এটা কাঠ-হাঁহি মাৰিলে। ৰান্ধনি বেলি ভাটি দিওঁ দিওঁ খেণতে জীৰ্ণ পাত দুটি বুকুৱে বুকুৱে লগ লগাই ওপৰলৈ মূৰ তুলি কাক জানো বেদনাভৰা শেষ পাত্ৰখনি উবুৰিয়াই দিলে; বুজি নাপালোঁ। নিশা শিল বৰষুণত হালধীয়া ফুলবোৰ মলঙি গৈছে। পাতবোৰ লেৰেলি মাটিত লুটি খাই পৰি আছে। আগ ছিগা লঠঙা ঠাৰিডালে থিয় হৈ সৃষ্টিৰ এটা বিদ্ৰূপ কঙ্কাল ৰূপ ধৰি আছে। অশৰীৰী আত্মাটোৱে এফাকি অফুট গীত গাই বতাহত মিলি গ'ল—

বিফল জীৱন মোৰ বিফল সাধনা—
পালোঁ ওৰে জীৱনত সহস্ৰ বেদনা।

তন্ময়তা

সংসাৰৰ ঘাত-প্ৰতিঘাত আৰু সংঘাতৰ মাজেৰে জীৱনৰ সোঁত চলি আহিছে। গতিৰ বিৰাম নাই। বিপদসঙ্কুল আৱৰ্ত্তত খুন্দা খাই কেতিয়াবা হৃদয় চূৰ্ণ-বিচূৰ্ণ হবৰ উপক্ৰম হয়, মৰ্ম্মন্তুদ বেদনাত প্ৰাণ ব্যাকুল হৈ উঠে। কেতিয়াবা কোমল বাহু-বল্লৰীৰে তটভূমি আঁকো-ৱালি ধৰিবলৈ বহু চেষ্টা কৰিও বিফলকাম হৈ উভতি আহিব লগীয়াত পৰা যায়। কেতিয়াবা আকৌ অবাধ-গতিত পুলকভৰা আনন্দৰ তৰঙ্গ তুলি মৃদুমন্দ ধ্বনিৰে অজ্ঞাত বাসনাৰ ৰাজ্যলৈ লৈ যায়। নাজানো কি অসম্ভৱ আশাত বিশ্ব-বাজীকৰৰ ইন্দ্ৰজালত সন্মোহিত হৈ দুৰ্ব্বহ জীৱন বহন কৰিব লগাত পৰোঁ। তথাপি প্ৰাণত দুৰ্দ্দমনীয় লালসা, কৰুণ ব্যাকুলতা, বিপুল প্ৰয়াস। নাজানো ইয়াৰ শেষ ক'ত। ক্ষত-বিক্ষত জীৱনৰ ভিতৰেদি তীব্ৰ আকাঙক্ষাৰ ক্ষীণ পোহৰৰ ৰেখা এটিয়ে মাথোন বন্ধুৰ পথত আঁৰিয়া জ্বলাই লৈ ফুৰিছে। ভাল পাইছিলোঁ, বহুতকে ভাল পাইছিলোঁ; কত দিন, কত ঠাইত হতাশ্বাস হৈছো তাৰ অন্ত নাই। ব্যৰ্থতাৰ মাজেদিয়েই জীৱনৰ চঞ্চল গতি। তথাপি ভাল পাইছিলোঁ। ভাল পাইছিলোঁ— অনাঘ্ৰাত অনৱগুণ্ঠিতা এপাহি ধুনীয়া ফুল—সৌন্দৰ্য্যৰ আভৰণেৰে অলঙ্কৃত যৌৱনসুলভ কমণীয় আৰু ৰমণীয় কান্তি; আকুঞ্চিত কেশগুচ্ছৰ বেণী-বিন্যাস। অপাৰ্থিৱ ৰূপ আৰু সৌৰভৰ অপূৰ্ব্ব সমাবেশ। ধীৰ পৱন হিল্লোলিত নৃত্য-ভঙ্গিমা! কামগন্ধ-বিহীন

সেই মাদকতা সনা লোলুপ দৃষ্টি। আৰু ভাল পাইছিলোঁ অপ্সৰা-কণ্ঠ বিনিন্দিত অমৃত নিস্যন্দিনী প্ৰহেলিকাময় আজলী পখীটিৰ গগন-প্লাৱিত অস্ফুট গীতি-তৰঙ্গ। প্ৰভাতৰ তৰুণ অৰুণ উদয়ৰ লগে লগে দিগদিগন্ত প্লাৱিত কৰা মধুৰ স্বৰলহৰী। বসন্তৰ প্ৰভাতৰ স্নিগ্ধতা, অনবদ্য ৰূপৰ মুগ্ধতা। দুপৰীয়া বহাগী জহত সুশীতল শ্যামল নৱ-পল্লৱিত গিৰিপাদপৰপৰা ঢালি দিয়া দীঘলীয়া সুৰৰ পীয়ুষ ধাৰা। নাজানো জীৱনৰ এই সহজাত মমতাখিনি কোন সতে ত্যাগ কৰোঁ। কিমান দিনৰ পৰা প্ৰাণোন্মাদিনী দুৰ্জ্জয় বাসনা অন্তঃসলিলবাহিনী প্ৰৱাহিনীৰ দৰে প্ৰৱাহিত হৈ আহিছে ক'ব নোৱাৰোঁ। আজি জীৱন-মৰণৰ সন্ধিস্থল চাৰি আলিৰ মূৰত। বেলি পৰোঁ পৰোঁ; সন্ধ্যাৰ শেষ আভাখিনি বিৰিঙি উঠিছে। দূৰত তুষাৰশুভ্ৰ বলাকাযুথে মালাৰ আকাৰে শ্ৰেণীবদ্ধ হৈ বিদায় সঙ্গীত গাই গাই উৰি যাব লাগিছে। সমুখত ঈষৎ নীলাভ উদাস গিৰি-প্ৰান্তৰ, অতি অস্পষ্ট। ওপৰত অনন্ত নীলাকাশ। নীলে নীলে নিখিল বিশ্বভূৱন যেন গাঢ় নীলিমাময় এখনি নীলাম্বৰী গাত মেৰিয়াই লৈ অপূৰ্ব্ব শ্ৰী ধাৰণ কৰিছে। ঠায়ে ঠায়ে মেঘমালাৰ শৃঙ্গে শৃঙ্গে হেম পুষ্প-শোভিত বিদ্যুন্মালাৰ সুন্দৰ সুন্দৰ তোৰণ। দিগঙ্গনা সকলে বিচিত্ৰ ৰাগ-ৰঞ্জিত দুকুল পৰিহিতা সন্ধ্যা কুমাৰীৰ ডিঙিত চঞ্চল চপল হাৰ পিন্ধাই বৈজয়ন্তী-পুৰত অনৈসৰ্গিক খেলা খেলিছে। কি অপৰূপ দৃশ্য। চাওঁ যে মোৰ সেই জীৱনব্যাপি সাধনাৰ ধন কোমল পাহিটিৰ সৌন্দৰ্য্য মাধুৰীখিনি সান্ধ্য প্ৰতিমাৰ ৰূপত প্ৰতি-বিম্বিত হৈ উঠিল। সুধাকণ্ঠ-নিঃসৃত সুৰতৰঙ্গ আৱতিৰ মঙ্গল

নিনাদত দশোদিশ তৰঙ্গায়িত হ'ল। অনিৰ্ব্বচনীয় ৰূপসুধা পান কৰি মন মোহ-স্বপ্নত তন্দ্ৰাভিভূত হ'ল। কিমান পৰ সেই মহিমা-মণ্ডিত চিৰসুন্দৰৰ নীৰৱ ধ্যানত মগ্ন আছিলোঁ ক'ব নোৱাৰোঁ। এনেতে কোনোবাই যেন এখনি ক'লা আঁৰ কাপোৰ চকুৰ আগত দাঙি ধৰিলে। উচাপ খাই উঠিলোঁ। ধীৰে ধীৰে ছায়া-চিত্ৰখনি অনন্তৰ বুকুত অদৃশ্য হবলৈ ধৰিলে। চাওঁতে চাওঁতে বিশ্বমণ্ডল গভীৰ অন্ধকাৰৰ সীমাহীন দিগন্তত বিলীন হ'ল। জগৎ নিস্তব্ধ।

আৱাহন : ১ম বছৰ, ৩য় সংখ্যা। পুহ, ১৮৫১ শক।

প্ৰেমৰ জয়

সাতদল বিলৰ পাৰত ডেকা বাপুৰ এখন সৰু পাম। জনদিয়েক বনুৱা মানুহ ৰাখি খেতি-বাতি আৰু বাৰীঘৰৰ কাম কৰি থাকে। হাউলিৰ পূবৰ ফালে এখন সুন্দৰ কাঠনি বাৰী। মনিব পৰালৈকে মুকলি। পথাৰৰ কাম বন চাই আবেলি পৰত বাপুৱে ডাঙৰ শিলচটাত বহি জিৰণি লয় আৰু কিবা কিবি লিখি থাকে। প্ৰকৃতিৰ দৰ্শনীয় বস্তুবোৰ চাই তেওঁ বৰ ভাল পায়। মানুহজন চিন্তাশীল, একাণ-পতীয়া হৈ কিবা ভাবত বিভোৰ হৈ নিজকে পাহৰি যায়, কেতিয়া গধূলি হয়, কব নোৱাৰে; মুখ আন্ধাৰি পৰত ঘৰ সোমায়হি। বাপুৰ পৰিয়ালৰ ভিতৰত ভদ্ৰমুখী বিৰলী এজনী, পোহনীয়া শালিকা পোৱালি এযুৰি, ইমানেই পৰিয়াল। এই এওঁৰা প্ৰাণীয়ে ঘৰখন পোহৰ কৰি ৰাখিছে। সিহঁত তিনিও বাপুৰ চকুৰ আঁৰ হৈ নাথাকে। একে ভাই-ভনীৰ নিচিনা দিনটো ৰং-ধেমালি কৰি থাকে। সাহচৰ্য্যৰ প্ৰভাৱত সিহঁতৰ অন্তৰৰ দুষ্ট বৃত্তিবোৰ চিৰকাললৈ লুপ্ত হৈ গৈছে। খাদ্য-খাদক সম্বন্ধৰ ঠাইত এটি নিবিড় বন্ধুত্ব গঢ়ি উঠিছে।

ডেকা বাপুৰ আখল ঘৰৰ মুধৰ ফালে আটিয়াত এশাৰী বগা কাঞ্চন ফুলৰ গছ। গছবোৰ বৰ ওখ নহয়। জোপোহা বোৰো সেৰেঙা। বহুদিন ধৰি তাৰে এজোপা গছত সৰু এটি বাহ সাজি এযুৰি কপৌ সুখেৰে বাস কৰি আছে। সিহঁতৰ জীৱন চকৰিৰ

সাতোটা কি আঠোটামান মেৰ খহি গৈছে। জীৱনৰ শেষ দিনলৈকে আৰু বা কেইটা মেৰ সুলকি পৰে তাৰ একো তায়ন নাই। ধলপুৱা সৃষ্টিকৰ্ত্তাৰ উদ্দেশ্যে এটি সুললিত বন্দনা গীত গাই হাউলিটো মুখৰিত কৰি তোলে, উদয়গিৰিৰ পৰা হিমশীতল ৰেখনিবোৰ প্ৰকৃতিৰ বুকুত বিয়পি পৰাৰ লগে লগে লগৰীয়াবোৰৰ লগত আহাৰ বিচাৰি কোনোবা দূৰণিলৈ গুচি যায়; নিজঞ্জাল সৰু বাহটিলৈ মনত পৰিলে আকৌ উলটি আহি—ক্ষন্তেক জিৰণি লয়। ইটিয়ে সিটিৰ ঠোঁটত ঠোঁট লগাই অজ্ঞাত ভাষাৰে কি জানো প্ৰেমালাপ কৰে, অনুভূতিৰ বাহিৰে উপলব্ধি কৰা টান। ভৰ দুপৰীয়া বিশ্ৰম্ভ আলাপৰ সময়ত এটি আৰাধনা গীত গায়। মৰুৰ বুকু প্লাৱিত কৰি যেন শান্তিৰ নিজৰা বোৱাই দিয়ে। কিছু বেলিৰ পাছত লগৰীয়া বোৰৰ লগত কোনোবা অজান ঠাইলৈ উৰি যায়। দিনৰ দিনটো দুখ ভাগৰত লালকাল দি গধূলি পৰত এটি পূৰবী গাই সৰু বাহটিত ৰাতি চাৰিপৰ শান্তিৰে শুই থাকে।

ডেকা বাপুৱে নতুন সংসাৰ পাতি লোৱাৰ পৰা শালিকী যুৰি আৰু কপৌ যুৰি উভয়ে উভয়ৰ বুকুৰ কুটুম হৈ পৰিছে। বাপুৱে সিহঁতক ধান, চাউল, মাহ, সৰিয়হ খাবলৈ দিয়ে। একে উৰণীয়া জাতিৰ চাৰিটি প্ৰাণী একেলগে খাই বৈ মিলিজুলি ৰং-ধেমালি কৰি থাকে। বিৰলীজনীয়েও সিহঁতৰ ওমলা-উমলিবোৰ চাই বৰ ভাল পায়। তাইৰ একো লোভ নাই। নিৰ্ব্বিকাৰ। সিহঁতৰ আত্মাই আত্মাই যেন এটা অনাবিল প্ৰীতি ভাব। বাপুৱেও সিহঁতৰ লগতে থাকি নিৰ্ম্মল আনন্দ উপভোগ কৰে। কপৌ যুৰিয়ে ডেকা

বাপু আৰু বিৰলীজনীক সমূলি ভয় নকৰা হ'ল। সিহঁতে ভাবে,— "আমি আটাই কেইটি কোনোবা অতীতত একে ঘৰৰ কুটুম আছিলো।' বিস্ময়ৰ মাজেদিয়ে এটা পৱিত্ৰ মিলনৰ মধুৰতা।

আঘোণ মাহ। পথাৰত ধানবোৰ পকি সোণ জিলিকাদি জিলিকি উঠিছে। দেখিলেই ভোক পিয়াহ পলায়। কোনো পিনে চকু নুঘূৰুৱাকৈ চাই থাকিবৰ মন যায়। টিয়া, কপৌ, টুনী আদি চৰাই-বোৰে পকাধান খাবলৈ পথাৰ ঢাকি পৰেহি। মানুহ অহা দেখিলেই জাক পাতি উৰা মাৰি গছৰ ডালত নাইবা জোপোহাত উৰি পৰে। এদিন কোনোবা খেকেঁৰুপতীয়াই ধাননিৰ মাজত এখন খেকেঁৰু পাতি থৈছিল। ক'ৰবাৰ পৰা এজাক কপৌ উৰি আহি ধাননিৰ মাজত পৰিল। কেইটামান খেকেঁৰুখনত পৰিল। কপৌ যুৰিৰ মতাটোৱে খেকেঁৰুখনতে পৰি ধান খাই আছিল। সৰু লৰা এটাই এহাতে সজা এটা আনহাতে ফৰ্মুটি দুডালমান লৈ খেকেঁৰুত লাগি থকা চৰাই ধৰিবলৈ আহিছে। মানুহ অহা গম পাই চৰাই জাক ফৰিংছিটিকাদি ছিটিকি কেনিবা উৰি গ'ল। কেইটামান খেকেঁৰুতে বান্ধ খাই থাকিল। মতা কপৌটো খেকেঁৰুত পৰি থকা দেখি মাইকীজনীয়ে ক'তো তৰণি নাপাই চাৰিওপিনে উৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। তাইৰ বুকুত যেন একুৰা জুইহে জ্বলিছে। লৰাটোৱে খেকেঁৰুখনৰ আউল ভাঙিব নোৱাৰি গাঠিবোৰ দাঁতেৰে কামুৰি ছিঙি পেলালে। চৰাই কেইটা মুকলি পাই তুৰন্তে কৰবালৈ উৰি গ'ল। ধাননি ডৰাৰ এদাতিৰ চেচুকীয়া ঠাই এডোখৰত কেইজোপামান ঢেকীয়া আৰু বিহলঙনি আছিল। তাৰে আঁৰত জহামাল এটা ধাননিত পৰা চৰাই ধৰিবলৈ সেপ ঢুকি জোপ লৈ আছিল। লৰাটোৱে খঙতে উৰনীয়া

চৰাইবোৰলৈ ফৰ্মুটি মাৰি পঠিয়ালে। চৰাইৰ গাত নালাগি জহামাল-টোৰ আগভৰিত লাগি ভৰি দুখন ভাগি গ'ল। খোঁৰাই খোঁৰাই চুচৰিবাগৰি সি হাবিত সোমাল গৈ। কথাতে কয়, "দিনটো যায়, খেণটো নাযায়।" জহামালটোৱে চাগৈ ভাবিছিল আজি "তাৰ বৰ দিন"। অতবোৰ চৰাইৰ ভিতৰত যেই সেই এটা সি ধৰিবই। ঠেৰেঙা লগা জাৰত কঁপি কঁপি বোন্দাপৰ দি থকাৰ ফল এয়েই তাৰ কপালত লিখা আছিল। "লাভে বেং, অপচয়ে ঠেং।" আগলৈয়ো তাৰ কৰি খোৱাৰ মুদা মৰিল।

মতা কপৌটোৱে জালৰ পৰা মুকলি হৈ ভয়তে ছট্‌ফটাই ফুৰিবলৈ ধৰিলে। তাৰ কি অথন্তৰ ঘটিছিল, কেনেকৈ মুকলি হ'ল—সি কপৌজনীক একো বুজাই কব নোৱাৰিলে। মাইকীজনী উধাতু খাই লৰি আহি সিহঁতৰ বাহটোলৈ তাক লৈ গ'ল। মৰণৰ বিভীষিকাই দাম্পত্য জীৱনৰ ডোলডাল কেনেকৈ ছিঙি পেলাব খুজিছিল তাকে সি মাইকীজনীৰ ওচৰত অব্যক্ত ভাষাৰে বুজাইছিল। ভবিষ্যৎ বিপদৰ আশঙ্কাত দুয়ো অস্থিৰ। মনতে ভাবি স্থিৰ কৰিলে, "পৰৰ ফুচুলনিত ভোল গৈ নিজে নিজৰ বিপদ চপাই নানে। গাৰ ওচৰৰ মিতিৰ ঘৰে দিয়া খুদকণ গালকে খাই তুষ্ট থাকিব।" তেতিয়াৰ পৰা দুয়ো হাউলিৰ সীমা পাৰ হৈ নাযায়। কোনেও কাকো এৰা এৰি হৈ নাথাকে।

সময়ৰ সোঁতত দিনবোৰ উটি গৈ আছে। দুৰ্ভাৱনা বিলাক মনৰ পৰা আঁতৰি যাবলৈ ধৰিলে। শালিকা যুৰিকো সিহঁতৰ বাহটোলৈ মাতি আনি লাগ বান্ধ নোহোৱা কিবা কিবি কথা পাতি মনত ৰং লগাই থাকে। শালিকা যুৰিৰ ওচৰত সিহঁতৰ হৈ যোৱা

আপদীয়া ঘটনাটোৰ কথা অতি কৰুণ ভাবে বৰ্ণায়। মাইকী কপৌ-জনীয়ে কলে, "অজলা লৰাটো নহৈ এজন টেঙৰ মানুহ চৰাই ধৰিবলৈ অহা হলে মতাটো কেতিয়াও মৰণৰ মুখৰ পৰা সাৰি আহিব নোৱাৰিলে হেঁতেন।" বিৰলীজনীক দেখিলে সিহঁতৰ মনটো কোঁচ খায়। যদিও সান্নিধ্যৰ গুণত লুব্ধতা নাইকিয়া হৈছে, তথাপি সিহঁত জন্মগত দোষত দূষিত এটা আসৈ নোপোৱা জাতি। কিন্তু, ডেকা বাপুক সিহঁতে বাপেকৰ নিচিনা ভাবে। কিয়নো তেৱেঁই সিহঁতৰ আশ্ৰয়দাতা। নিমাখিত প্ৰাণী কেইটাক তেৱেঁই পোহপাল দি দিনে ৰাতি সিহঁতৰ গা-ৰখীয়া হৈ আহিছে।

বহুদিন আগতে সজা পুৰণি বাহটো লাহে লাহে জীৰ্ণ অৱস্থা পাইছেগৈ। তাত কণী পাৰি পোৱালি জগাব নোৱাৰি। এযোৰ এযোৰ কৰি সাত আঠ যোৰ পোৱালি ফুকাই খুটি খাব পৰা কৰি এৰি দিছে। সিহঁতে নিজা নিজা ঘৰ কৰি চৰাই জীৱন কটাব লাগিছে। সিহঁতৰো যৌৱনৰ জপনা পাব হওঁ হওঁ। মতাটোৱে কলে,—"পুৰণি বাহটো ভাঙি নতুনকৈ এটা সাজি লওঁ।" মাইকী-জনীয়ে ক'লে—"নতুনকৈ সাজিবলৈ গ'লে ভালেমান দিন লাগিব। ইপিনে কণী পাৰিবৰ সময় হওঁ হওঁ হৈছেহি। সৰহ দিন বাট চাব নোৱাৰি। ভগা বাহটোকে ভালকৈ বাটি-বুটি নতুনমুৱা কৰি লওঁ।" মতাটোৱে তাইৰ কথাতে হয়ভৰ দিলে। দুয়ো ভাবিছে, 'আৰু এযুৰিমান পোৱালি ফুকাই, ডাঙৰ দীঘল কৰি আমাৰ পুৰণি বাহটো সিহঁতক এৰি দিম। আমি আন এজোপা গছত বাহ সাজি থাকিম। ডেকা বাপুৰ পৰিয়াল আৰু আমাৰ কেইটি লগ লাগি এখন জাকতীয়া পৰিয়াল হৈ থাকিব পৰা যাব। কাৰো মনত দুখ বেজাৰ নাথাকিব

আমি এটি সুখী পৰিয়াল হৈ সুখে সন্তোষে থাকিব পাৰিম।” দুয়ো ভাবি ভাবি ভাৱত উত্‌ৰাৱল হৈ পৰে। সিহঁতে শূন্যত এখন ধুনীয়া ফুলনি সাজি পৰম আনন্দ উপভোগ কৰিব খোজে। এয়ে চিন্তাৰ মৰীচিকা।

বিপদ সদায় গম নোপোৱাকৈয়ে আহে আৰু গম নোপোৱাকৈয়ে যায়। ই প্ৰকৃতিৰ আবহমান কালৰ পৰা চলি অহা চিৰন্তন ৰীতি। আকাশত ৰামধেনু উঠে এটি মুহূৰ্ত্তৰ কাৰণে। দুবৰি বনত নিয়ৰৰ টোপালবোৰ জিল্‌মিলাই উঠে এটি চকুৰ পচাৰৰ বাবে। আমাৰ কপৌ যুৰিৰো ভাগ্যৰ চকৰি ওভোতা পিনে ঘূৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

এদিন দুয়ো হাবিলৈ গৈ কহুৱাবনৰ আঁহ কেইডালমান কঢ়িয়াই আনি বাহটোৰ কেউপিনে মেৰিয়াই দিলে। নাৰিকল, তামোল গছৰ পাতবিলাকৰ পৰাও দুই এডাল আনি নিমজ কৰি তুলিলে। তাল গছত টোকোৰা চৰায়ে এৰি থৈ যোৱা বাহবোৰৰ পৰাও কুটা দুডালমান আনি নতুনমুৱা কৰিবলৈ মন কৰিলে।

মাইকীজনীয়ে মতাটোক কলে—“মোৰ গৰ্ভাধানৰ সময় উপস্থিত, পুষ্টিকৰ খাদ্য আৰু অমৃত তুল্য পানীয় বস্তু খাবলৈ গৰ্ভৱতী স্ত্ৰী সকলৰ মনত অভিলাষ জন্মে। সৌ পৰ্ব্বতৰ নামনিঁৰ জলপ্ৰপাতটোৰ ফটিকৰ ধাৰ যেন নিৰ্ম্মল পানী এটুপি খাই গাটো শাঁত পেলাব খোজো। আমাৰ ওচৰৰ ওখ জামু গছ জোপাত বাহ সাজি থকা হাৰুৱা কপৌ যুৰিৰ মাইকীজনীও বৰ্ত্তমান অন্তঃসত্ত্বা। মই সিহঁতৰ লগত গৈ পলকতে উলটি আহিম। তই আৰু দুডালমান কুটা কঢ়িয়াই আনি বাহটোৰ আধৰুৱা কামখিনি শেষ কৰি পেলাম।”

সিহঁত ভালেখিনি বাট উৰি গৈ জন-সমাগমহীন এখন বিতোপন ধাননি পথাৰ দেখা পালে। জলপ্ৰপাতৰ পানীধাৰ ভৈয়ামলৈ বাগৰি বহল দ পথাৰ খনত পৰিছে। কোনোবাই যেন কুহুমবুলীয়া উৰীধান এডবা ৰুই থৈছে। ৰ'দৰ জিলিঙনিত জিলমিলাই থকা হেম বৰণীয়া শিহনিবোৰে উৰনীয়া পখীবোৰক হাত বাউলি দি সোণগুটিবোৰ বুটলি লবলৈ বুকুভৰা আত্মনিবেদন জনাইছে। সিহঁতেও উদৰ ভৰি ধান আৰু কণ্ঠ ভৰি পানী কেইচলুমান হেঁপাহ পলুৱাই খাই পৰ্ব্বতৰ দাঁতিৰ ওখ গছ এজোপাৰ আঁৰত ক্ষন্তেক পৰলৈ জিৰণি ললে। কেতেপৰ বেলি প্ৰকৃতিৰ আপুৰুগীয়া দৃশ্যবোৰ চাই মুগ্ধ হৈ আছিল সিহঁতে কব নোৱাৰে। অলপ বেলিৰ পাচত ভাটীৰ আকাশখন আন্ধাৰে ছাটি পেলালে। এজাক ধুমুহা বতাহে গোটেইখন হুলস্থুল লগাই দিলে। কাউৰীবোৰ বাউলী হৈ ৰমলিয়াই উৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। নিমাখিত প্ৰাণী তিনিটিয়ে উৱাদিহ নাপাই দিগভ্ৰান্ত হৈ কেনিবা উৰি গুচি গ'ল।

প্ৰকৃতিৰ প্ৰলয়ঙ্কৰী মূৰ্ত্তি দেখি মতা কপৌটোৰ মনত পূৰ্ব্বস্মৃতি উদয় হ'ল। প্ৰিয়া-বিৰহত উদ্‌ভ্ৰান্ত হৈ এবাৰ ইডালত এবাৰ সিডালত হিয়া-ভগা সুৰত মাইকীজনীক মাতি ফুৰিব ধৰিলে—যেনেকৈ কান্তা বিয়োগত উদ্বাউল চকোৱা চৰাইটোৱে নিশা সৰোবৰৰ এবাৰ ইপাৰ এবাৰ সিপাৰকৈ ঘূৰি ফুৰে। আকৌ এবাৰ জলত, কেতিয়াবা পদ্মৰ মৃণাল উভজ্বি ঠোঁটত লৈ থাকে; কেতিয়াবা পাখি দুখন পানীত জুবুৰিয়াই ধপলিয়াই ফুৰে—কোমল সুৰত মাইকীজনীক মাতে। মতা কপৌটোৱেও আধৰুৱা বাহটো সাজিবলৈ বুলি তৃণৰ ভ্ৰমত গছৰ পাতবোৰ ঠোঁটেৰে ছিৰাছিৰ কৰি আছাৰি পেলাই দিয়ে;—

"আয়াতি যাতি পুনৰেব জলং প্ৰয়াতি
পদ্মাঙ্কুৰাণি বিচিনোতি ধূনতি পক্ষৌ ।
উন্মত্তবদ্ ভ্ৰমতি কূজতি মন্দমন্দং
কান্তা-বিয়োগ-বিধূৰো নিশি চক্ৰবাকঃ ॥"

—কালিদাস

ৰাতি পুৱাওঁ পুৱাওঁ। কোনোবা দিগন্তৰ পৰা অস্ফুট ৰিং এটি মৃদু বতাহত উটি আহিল। পৰ্ব্বতৰ গাত ঠেকা খাই তাৰ বেদনা ভৰা বুকুখন প্ৰিয়া মিলনৰ শুভ-বাৰ্ত্তাৰ প্ৰতিধ্বনি তুলি কৰবাত মিলি গ'ল। সি আনন্দত বিহ্বল হৈ উঠিল। সজাই থোৱা ধুনীয়া বাহটোৰ দুৱাৰ-দলিত এখানিমান বুকুৰে প্ৰাণৰ দয়িতাক আঁকোৱালি লবলৈ হেপা মেলি বাট চাই থাকিল।

———

মৌন বেদনা

বুঢ়া গোঁসাইৰ থানত এশাৰী শিলাময় পৰ্ব্বত। সোঁফালে এটা ৰাজ-আলি নগৰলৈকে। বাঁওফালে এখন বহল নৈ। পৰ্ব্বতৰ বুকুফালি সৰু জুৰি এটি জিৰ্-জিৰ্‌কৈ বৈ গৈ নৈখনত পৰিছে। জুৰিটোৰ দুয়ো পাৰে সৰু-ডাঙৰ কেতবোৰ গছ-গছনি। মাজে মাজে জোপোহা। শাওঁ বৰণীয়া শিলাজুতবিলাক চেচুকীয়া ঠাইবোৰত গজি ঠাইডোখৰ ৰমণীয় কৰি তুলিছে। নামনিত শিলেৰে আগুৰি থকা এটি সৰু কুণ্ড। জুৰিটিৰ পানী বাগৰি আহি কুণ্ডটো ভৰি থাকে। ৰুপতা সৰুঘনা, ডৰিকণা আদি পোনা মাছবোৰে কুণ্ডটোত ৰং-ধেমালি কৰি থাকে। সোঁতাটোৰে মাছবোৰ নিতৌ দূৰলৈকে উজান ভাটী কৰি থাকে।

ৰাজ-আলিয়েদি যানবাহনৰ অহাযোৱাৰ সুচলৰ কাৰণে আলিৰ বুকুত শিল পাৰি দিবলৈ পৰ্ব্বতৰ নামনিৰ ডাঙৰ ডাঙৰ শিলবোৰ খুলি বাখৰ ভৰোৱা পুঙাত জুই জ্বলাই ভাঙি পেলাইছে। তাৰে এটা উধনীয়া শিল উফৰি গৈ নৈৰ দাঁতিৰ শুকান গছৰ মুঢ়া এটাত আউজি থাকিল—জুৰিটোৰপৰা চাৰি পাঁচ হাতমান ওপৰত। সি জ্ঞাতি-কুটুম্বৰ পৰ ছিটিকি আহি নৈৰ পাৰৰ এচলীয়া সেউজীয়া বনডবাত অকলই থাকিবলগীয়া হৈছে। তাৰ ওচৰত ডুখৰীয়া শিল এটিও নাই। নিতৌ ৰ'দ বৰষুণত নিকাৰ ভুঞ্জি থাকিব লাগে। পূবৰ ফালৈ মু-কৰি থকা ব্ৰহ্মাৰ কণীটোৰ সমান প্ৰকাণ্ড গৰুটৈও শিলটোৰ বুকুৰেদি

ফটিকৰ ধাৰ যেন জুৰিটোৰ চেঁচা পানীখিনি বহল বুকুখন শীতল পেলাই গৈছে। শিলছটাৰ ওপৰত পানীৰ জীপ পাই গজি উঠা শেলাইবোৰ আৰু সৰু চাপৰ কুমলীয়া ঘাঁহবোৰ খাবলৈ সুগৰী, খটীয়া আৰু শৰপহুবোৰ আহে ; দেও-মনিচ নোহোৱা নিজঞ্জাল ঠাইখিনিত কিমান ৰং-ধেমালি কৰি থাকে। আটাইবোৰ দেখি শুনি শিলটোৰ মনত অলপ ঈৰ্ষাৰ ভাব উপজিল। সি পেটে পেটে এটা বুধি আলচিলে, "কিবা স্বৰূপে যদি বাগৰি গৈ জুৰিটোৰ পানীধাৰৰ তলত পৰোঁ, তেহেলৈ মোক আৰু কোনে পায়। বুকুৰ ওপৰেদি ৰূপালি পোনামাছবোৰ ডেও দি দি নাচি বাগি অহা যোৱা কৰি কঠুৱা বুকুখন শাঁত পেলাই থাকিব। ৰ'দত ফুৰি ফুৰি চকে ধৰিলে পহু-পোৱালী-বোৰে জুৰিটোৰ জুৰ পানী খাবলৈ আহিব আৰু দাপোণত নিজৰ মুখখন চাই আনন্দতে চাৰিওপিনে চপলিয়াই ফুৰিব। মই এনি থৈ অহা শিলবোৰৰ চাগৈ কিমান নগুৰ নাগতি। হাতুৰীৰ কোৰ আৰু কলৰ চেপাত খেনোৱে বাটলুগুটীয়া, খেনোৱে কৰাইগুৰীয়া হৈ পৰি আছে। খেনোক ৰাজ-আলিৰ বুকুত পাৰি দি কলেৰে চেপি মাটিৰ লগত সমান কৰি থৈ গৈছে। পাৰি থোৱা শিলগুটি-বোৰৰ ওপৰেদি যান-বাহনবোৰ বুকু ফিন্দাই লৰি গৈছে। সিহঁতক দেখিলে মোৰ হাঁহি উঠে। সিহঁততকৈ মই কিমান সুখী !" শিল-টোৱে চিন্তাৰ বতাহত উৰুলিপুঙা হৈ ফুৰিছে। পানীৰ মিঠৈ লাৰু সাজে। জীৱনৰ লগত খাপ নোখোৱা কিছুমান অসাৰুৱা কথা ভাবি উত্ৰাৱল হৈ উঠে। চিন্তাত বুকুখন তপত হৈ পৰে। ভাবি ভাবি কেতিয়াবা চক্-খাই উঠে। যেতিয়া তাৰ মনত হিদুক চাগে

তেতিয়া বুজি পায়, সি আগেয়ে য'ত, যি অৱস্থাত আছিল, এতিয়াও সি একে অৱস্থাতে আছে।

এদিন আবেলি পৰত ক'ৰবাৰ পৰা বতা চৰাই এজনী তাৰ মূৰৰ ওপৰেদি ক'ৰবালৈ উৰি যায়। শিলটোৱে চৰাইজনীক টপৰাই মাত লগালে, "হেৰা আইদেউ, তোমাক এষাৰ কথা সুধিব খোজো, অলপ ৰবানে?" চৰাইজনীয়ে কলে, "বাৰু কি সুধিব খোজা সোধা।" শিলটোৱে কলে, "তুমি ক'ৰ পৰা আহিছা, ক'লৈ যাবা?" চৰাইজনীয়ে কলে, "মই দক্ষিণ ফালৰ ধানতলী খনৰ দোংটোৰ পাৰত থকা আৱলি বনৰ আঁৰত এটি সৰু বাহ সাজি পোৱালি যুৰিৰে সেতে আছোঁ। তোমাৰ ওচৰৰ নিজৰাটোৰ নিৰ্ম্মল পানী এটুপি খাই পিয়াহ পলুৱালোঁ। এতিয়া বাহলৈ উলটি যাম।" শিলটোৱে কলে, "তুমি নিতৌ ডেউকা মেলি বায়ুৰথত উঠি বহু দূৰলৈকে উৰি ফুৰা। অহা বাটটোৰ কাষত পৰিথকা ভগা শিলবোৰ আছেনে?" চৰাইজনীয়ে কলে, "এৰা,—ওখ ওখ শিলগুটিৰ দ'মবোৰ নগৰলৈকে যোৱা ৰাজ-আলিটোৰ বুকুত পাৰি দিছে। সেইবোৰ চেপেতা লাগি মাটিৰ লগত মিলি আছে। তাৰ ওপৰেদি মানুহ, গৰু, পহুবোৰ আৰু দৈত্যৰ আকাৰৰ হাজাৰ-মুনীয়া শকত আৱত শকটবোৰ গমগমাই অহাযোৱা কৰি থাকে। চকাৰ দপ্‌দপনিত শিলগুটিবোৰৰ হাৰ গুৰি হৈ যাব লাগিছে। কেতবোৰ হেঁচাত থাকিব নোৱাৰি আলিৰ ওপৰতে নিঠৰুৱা হৈ পৰি আছে। সেই দুৰ্ভগীয়াবোৰৰ বিলাই বিপত্তিৰ অন্ত নাই। বাটৰুৱা সমূহৰ ভৰিৰ উজুটিত ইটো আলিৰ চকৰ পৰা লাঠি খাই খাই ও বাগৰাদি বাগৰি

সিটো আলিৰ মূৰ পায়গৈ। আৰু ওভোতা পিনৰ পৰা কাৰোবাৰ লাঠি খাই আকৌ ইটো মূৰ পায়হি। কেনেবাকৈ যদি ছিটিকি গৈ খাৰৈত পৰে, তেহে অলপ শান্তি। এয়ে শিলগুটিবোৰৰ জীৱনৰ নিষ্ঠুৰ খেলা; তুমি সিবোৰতকৈ বহুত সুখত আছা।” শিলটোৱে কলে, “আইদেউ মোৰ দুখৰ কথা কি বুজিবা; দিন নাযায়, ৰাতি নুপুৱায়। হাবিৰ চৰাইবোৰে জুৰিটোৰ পানী খাব আৰু গা ধুবলৈ আহি মোৰ মূৰটোতে বহি পাখি কোটালি লেলপেল নিছিগা কিবাবোৰ কেলকেলাই থাকিবহি। যাবৰ সময়ত গাটো অশুচি কৰি গুচি যাব। মই ইয়াত থিতাপি লগা দিনৰে পৰা খহটা দেহাটোৰ ওপৰত অত্যাচাৰ বোৰ নিতৌ চলিয়ে আছে। মই জানিবা হাবিৰ মাজত চৰাইবোৰৰ এটা মৰংঘৰ। কেতিয়াবা এজাক ডাঙৰ বৰষুণ আহি খহলা গাটো পখালি দি যায়। দুদিন মানলৈ তেও অলপ সকাহ পাওঁ। মইহে জানো, দিনৰে দিনটো কিমান হেনা খোচা খাই থাকিব লাগে। লুইতেহে জানে বঠা কিমানলৈ বহে। তুমি উৰণীয়া পখী, নিৰ্জ্জীৱ বস্তুবোৰৰ দুখ দুৰ্গতি কি বুজিবা!” চৰাইটোৱে কলে, “আমি ইতৰ জন্তু, পৃথিৱীৰ আও ভাও একো বুজি নাপাওঁ। প্ৰকৃতি-জাত জীৱবিলাকৰ ভিতৰত মানুহ জাতিয়েই সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ জীৱ। তেওঁলোকে জগতত আৰু শৃঙ্খলা ৰক্ষাৰ কাৰণে কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত প্ৰকৃতিৰ বিৰুদ্ধ কামো কৰিবলগীয়াত পৰে। তেওঁলোক ধ্বংসমুখী নহয়, সৃষ্টিমুখীহে। কল্পনা আৰু সৃজনী প্ৰতিভাৰ বলত প্ৰকৃতিৰ বস্তুবোৰ ৰূপান্তৰিত কৰি এটা বাস্তৱ ৰূপ সৃষ্টি কৰে। তুমি চোৱা, মই থকা পথাৰখনত আপুনি গজি থকা বনবোৰ এক শ্ৰেণী

জীৱৰ প্ৰধান খাদ্য। কিন্তু খেতিয়ক বিলাকে বনবোৰ নষ্ট কৰি সকলো শ্ৰেণীৰ খাদ্য স্বৰূপ আন খাদ্য উৎপাদন কৰায়। তাৰপৰা অলেখ প্ৰাণীৰ আত্মৰক্ষাৰ সংস্থান হৈ উঠে। সৃষ্টিৰ কাৰণে বনবোৰৰ যেনে ধ্বংসৰ প্ৰয়োজন, যাতায়তৰ কাৰণে শিলবোৰ ভাঙি আলিবাটত পাৰি দিয়াৰো সেই একেটা কাৰণ। তুমি থকা পৰ্ব্বতখনৰ তলত প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড শিলবোৰ সৃষ্টিকালৰ পৰা ভূগৰ্ভত থাকি পৃথিৱীক ধাৰণ কৰি ৰাখিছে। যুগ-যুগান্তৰ ধৰি বহিৰ্জগতৰ লগত কোনো সম্বন্ধ নাৰাখি কঠোৰ কৰ্ত্তব্য পালন কৰি আহিছে। প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড শিল আৰু অণু-পৰমাণুবিলাকেই পৃথিৱীৰ আত্মাৰ স্বৰূপ। তুমিও সেই প্ৰকাণ্ড শিলৰে ক্ষুদ্ৰাতিক্ষুদ্ৰ এটি অংশ। কঠিন শিলবিলাকে বুকুত পৃথিৱীক ধাৰণ কৰি কেনে সহিষ্ণুতাৰ পৰাকাষ্ঠা দেখুৱাইছে। পৃথিৱীৰ মহৎ উপকাৰৰ কাৰণে তোমাৰো ত্যাগৰ নিতান্ত প্ৰয়োজন। পৃথিৱীৰ বস্তুৱে পৃথিৱীক সজীৱ কৰি ৰখাটো প্ৰকৃতিৰ ধৰ্ম্ম।” ইয়াকে কৈ সৰু চৰাইটো কৰবালৈ উৰি গ'ল।

নৈৰ কাণে কাণে উজাই অহা কোনোবা নাৱৰীয়াৰ লগী বা বঠাৰ খোঁচত শিলটো আউজি থকা পচা গছৰ মুঢ়াটো এৰাই গৈ কোনোবাখিনিত পৰিলগৈ। উধনীয়া শিলটোও লুটি বাগৰ খাই জুবিটোৰ পানী ধাৰৰ মাজতে ভেটা দি উবুৰি খাই পৰি থাকিল। সি ভাবিছিল তাৰ দিন ভালৰ ফালে আহিল পানীত গাটো তিতি থাকিলে বুকুখন জুৰ পৰি থাকিব। সৰু সৰু মাছবোৰে গাৰ ওপৰেদি অহা-যোৱা কৰি মনত সন্তোষ দি থাকিব। জগতৰ সুখ-দুখ, হঁহা-কন্দা, আৰু আকাশখনৰ মনোৰম দৃশ্যবোৰ চাই মনত কিমান আনন্দ পাই থাকিব। কিন্তু মনটোৱে পাঙে, ঈশ্বৰে ভাঙে। বিধিৰ বিধানত

তাৰ ওলোটাটোহে হ'ল। তাৰ গোটেই গাটো তেনেই পানীত বুৰ নগল। চৰাইবোৰে অশুচি কৰা বুকুখন ওপৰলৈ ওলাই থাকিল। মাছবোৰ যোৱা-অহা কৰা বন্ধ হ'ল। মাথো পোনামাছবোৰৰ সি পথালি হেঙাৰ হৈ থাকিল। পানীধাৰ ডাঙৰ শিলটোৰ আনপিনেদি বাগৰি যাবলৈ ধৰিলে। মাছবিলাকে উজাই যাব নোৱাৰা হ'ল। সিহঁতে শিলটোক সুধিলে, "তুমি আমাৰ অহা-যোৱা বাটত বিধি পথালি হ'লা কৈলে ?' শিলটোৱে কলে, "মৰমৰ আইটিহঁত, মোক খং নকৰিবা। মই ইয়ালৈ আহোঁ বুলি অহা নাই আৰু যাওঁ বুলি যাবৰো শকতি নাই। সকলো প্ৰকৃতিৰ ইচ্ছা।" মাছবিলাকে ভাবিলে সিহঁতৰ সুখৰ দিন উকলি আহিল। মাছবোৰ কুণ্ডটোলৈ ঘূৰি গৈ সাবধানে থাকিবলৈ দিহা পৰামৰ্শ কৰিবলৈ ধৰিলে।

আহাৰ-মহীয়া কোনোবা এটা খেণত ৰাতি কলহৰ কাণে ঢলা এজাঁক দোপাল পিটা বৰষুণ দিলে। খাল বাম সকলো একাকাৰ হ'ল। পৰ্ব্বতৰ ওপৰেদিও ধলপানী বাগৰিবলৈ ধৰিলে। সৰু জুৰিটোৰ বুকুৱেদি এনে কোবাল সোঁত বৰলৈ ধৰিলে যেন এখন নতুন নৈৰ সৃষ্টি হৈছে। ৰাতিপুৱা দেখা গ'ল জুৰিটিয়ে স্বাভাৱিক গতি সলনি কৰি আনফালে ঢাল খাইছে। প্ৰায়বোৰ মাছ কুণ্ডটোৰ পৰা ওলাই বৰনৈখনত পৰিছেগৈ। অলপ কেইটামান ডৰিকণা পোৱালি কুণ্ডটোত ৰং খেলি আছে। উধনীয়া শিলটো কোবাল সোঁতত ঠাৱৰিব নোৱাৰি পৰ্ব্বতৰ গৰাকাণৰ ওখ শিল এটাৰ গাতে ভেজা লৈ থাকিল। সকলোৰে নেওচা খোৱা জীৱন এটা লৈ কিমান কাল জীয়াতু ভুঞ্জি থাকিব লাগিব তাক নেদেখা জনাইহে জানে।

———

জীৱনৰ হাবিয়াস

পৰ্ব্বতৰ নামদানীৰ খলাবমা ঠাই এডোখৰত আওকাঠি গছৰ মুঢ়াটোৰ ওপৰত এটা উই-হাফলু। দেখিবলৈ ধুনীয়া, ঠিক যেন কলচি লগোৱা এটি মন্দিৰ। এদিন নিশা শিল-বৰষুণৰ ঠেকেচাত হাফলুটো উৰলি গৈ চিনচাব নোহোৱা হৈছে। মাথোন পচা মুঢ়াটোৰ ক্ষয় যোৱা জকাটোহে ওলাই আছে। উই-পৰুৱাবোৰে কতো থানিকা নাপাই কেউপিনে পীয়াপি দি ঘূৰি ফুৰিছে। তাহাঁতৰ মূৰ গুজিবৰ ঠাইকণো নোহোৱা হৈ পৰিল। তাতে আকৌ বিপদৰ উপৰি বিপদ। ক'ববাৰ পৰা এটা দীঘল ঠেঙীয়া পাত বেং আহি নিমাখিত পৰুৱাবোৰ এটা এটাকৈ তপতপ কৰে গিলিবলৈ ধৰিছে। প্ৰায় সৰহ ভাগ খাই এটালেই। ইপিনে বামুণী সাপ এটায়ো ছেগ বুজি বেঙটোৰ পিচ ভৰি দুখন কোৱাৰিৰ ভিতৰলৈ চপাই আনি কৰচি খাবলৈ ধৰিছে। বেঙটোৰ কি বিপদ হৈছে, সি নিজে একো আটকাল পোৱা নাই। সি হাফলুটোৰ ফালে আগুৱাব খোজে, সাপটোৱে পেটৰ ভিতৰলৈ সুমুৱাব খোজে। টনা-আজোঁৰাৰ দোমোজাত নিৰুপায় হৈ সি ভাগৰি পৰে। উজাল দি আকৌ ওলাব খোজে। নোৱাৰে, এখোজ আগুৱায়, দুখোজ পিচুৱায়। কিহে পিচলৈ টানিছে বুজি নাপায়; জীয়াই থকাৰ আশাত ক্ষুধাৰ তাড়নাত দুই এটা পৰুৱা ওচৰ চাপিলেও সি ঢুকি নাপায়। বেঙা মেলি আগ ঠেং দুটাৰে উইবোৰ ধৰিবলৈ বৃথা চেষ্টা কৰে, লাহে লাহে তাহাঁত যেন

বহুদূৰলৈ আতৰি গৈছে। অহোপুৰুষাৰ্থ কৰিও পিচ ঠেং দুটা উলিয়াব নোৱাৰে। তাক কোনোবা জীয়া যমে কোনোবা অজান পুৰীলৈ নিব খুজিছে। একো উমান পোৱা নাই। সি কাতৰ উক্তিৰে কাৰোবাৰ সহায় বিচাৰে, কাৰো সঁহাৰি নাপায়। কেও ওচৰ চাপি নাহে। বিনন্দীয়া ভোগৰ সংসাৰখনৰ ওপৰত প্ৰাণৰ কিমান হেঁপাহ, কিমান কাকূতি! এনেকৈয়ে জানো সি তিল্ তিলকৈ কষ্ট ভুঞ্জি ভূ-ভাৰন্তৰপৰা বিদায় লব ? ভাবি ভাবি একো ওৰ নাপায়। চিন্তাৰ আঁত হেৰায়, বুধি চুটি হয়। আৰু সি ভাবিব নোৱাৰে। বেদনাকাতৰ কণ্ঠে টোৰটোৰায়, শেঁতা পৰা চকুযুৰিৰে কেউপিনে ঘূৰি চায়, সকলো আন্ধাৰ দেখে। তেন্তে জানো সি মায়ামোহৰ সংসাৰখনৰ পৰা চিৰকাললৈ আঁতৰ হব ? ওহোঁ, সিতো মৰিবলৈ অহা নাই; মৰণৰ নিষ্ঠুৰ খেলা সি কোনো দিনে দেখা নাই, দুদিনীয়া তিতা কেহা সোৱাদ পোৱা নাই। তাৰ মিতিৰ-কুটুম লগৰীয়াবোৰকো মৰণক বুকুত সাৱটি লোৱা দেখা নাই। সি যেন মৃত্যুক জয় কৰি লাহ-বিলাহৰ সংসাৰখনত ৰাজভোগ খাই সুখে-সন্তোষে থাকিব, এয়ে তাৰ জীৱনৰ পৰম তৃষ্ণা।

ওচৰৰে গাৱঁৰ এমূৰে ভকতদাহ দিহদাৰৰ ঘৰ। মানুহজন বৰ হোজা। কেও কিছু নাই, অকলশৰীয়া একাণীয়া পাৰ। তেওঁৰ দিন দিয়েকৰ পৰা কুকুৰা বৰণৰ ভৰ গাভিনী চেঁউৰী এজনী গৰু ঢলৰ পৰা নোহোৱা হৈছে। বিচাৰি হাবাথুৰি খাই ফুৰিছে, পোৱা নাই। মণ্ডলতীৰ হতুৱাই মণ্ডলো চোৱাইছে; সচংঘৰত চাকি এগছে সৈতে ঠগী এখনো আগ বঢ়াইছে। ৰাজহুৱা গোসাঁই ঘৰত

পকা মনুহৰ কল এঠোকে সৈতে এভাগ কেচাভোগ দিবলৈ মানস কৰি ছৰতীয়া এটি সোথা তুলি থাপনাত থৈ দিছে। চেঁউৰীজনী জগোঁ জগোঁ অৱস্থা, কৰবাত মৰবচ পেলালে নে শাল বজি মৰিলেই, কিজানি বনৰজাৰ পেটতে সোমাল, ভাবি একো ঠিৱাং কৰিব নোৱাৰে। য'তে ত'তে উধাতু খাই বিচাৰি ফুৰিছে, গোসাঁয়ে তেও মূৰ দাঙি চোৱা নাই। ভকতদাহৰ চকুত টোপনি নোহোৱা হৈ পৰিছে। এদিন ওৰে নিশা উজাগৰে থাকি পুৱে ধলফাঁট দিয়াৰ লগে লগে গাইজনী বিচাৰি সি পোনছাতে উই-হাফলুটোৰ ওচৰৰ বৰগছ জোপাৰ তল পালে গৈ। বিৰিণা, কহুঁৱা আদি জোপোহাবোৰৰ আঁৰে আঁৰে জুমি চাবলৈ ধৰিলে। ক'তো নেদেখিলে, তাৰ মনটো জঁই পৰি গ'ল। এনেতে হাফলুটোৰ ওচৰত গাৰ নোম শিঁয়ৰি উঠা দুৰ্ঘটনাটো দেখি দিহদাৰ উচাপ খাই উঠিল। মৃত্যুৰ সংগ্ৰামখন একেবাহে চাই আছিল। কি কৰিব কি নকৰিব বিবুধি হৈ পৰিল। আকৌ দেখিলে হাফলুটোৰ পিচফালে এবেওঁ মান দূৰৈত গাতৰ পৰা এটা জালপেহীয়া সাপে মূৰ দাঙি চাৰিওপিনে ঘূৰি দেখিলে নেজ লৰাই থকা এটা বস্তু। তাৰ জুইৰ আঙনি যেন চকু দুটা তিৰবিৰাই উঠিল, জিভা দুখন লক্‌লকাব ধৰিলে। ভকতদাহে টোকোন ডাল জোকাৰি তাক মাৰিবলৈ উদ্যত হ'ল। সাপটোৱে ভয়তে সেও হৈ ঠাবে চিঁয়াৰে বুজালে, "দেউ, তুমি মোক নামাৰিবা, মই তোমাৰ একো অনিষ্ট কৰা নাই। আমি বিনা কাৰণত কাকো আক্ৰমণ নকৰোঁ। জীৱই জীৱক খাই জীৱনধাৰণ কৰি থকা আমিষ-ভোজী জীৱবিলাকৰ জৈৱিক ধৰ্ম্ম। আমি সৰীসৃপ জাতীয় জীৱ। ক্ষুধা নিবৃত্তিৰ কাৰণে যি পৰিমাণ আহাৰ আৱশ্যক, তাতকৈ অধিক নিবিচাৰো।

প্ৰয়োজনৰ অতিৰিক্ত অপচয় কৰে আন মংসাশী জীৱশ্ৰেণীয়েহে। তুমি জীৱশ্ৰেষ্ঠ মানুহ হৈও আন নিকৃষ্ট আমিষভোজী জীৱৰ দৰে জঘন্য জান্তৱ ধৰ্ম্ম পালন কৰি আছা। তোমালোকেই আমাক 'ক্ৰূৰ' আখ্যা দিছা। আমি মানুহজাতিৰ অত্যাচাৰত মাটিৰ তলত থাকিও আত্মৰক্ষাৰ উপায় নাপাওঁ। পৃথিৱীত আমিষ-ভোজী জীৱশ্ৰেণী সৃষ্টি নোহোৱা হলে, নিৰামিষ-ভোজী শ্ৰেণীৰ সংখ্যা বৃদ্ধিৰ সংঘৰ্ষত আত্মকলহ সৃষ্টি হৈ মহাপ্ৰলয় সংঘটিত হ'লহেঁতেন। তোমাক কাবৌ কৰিছোঁ মোৰ ভোজ্য বস্তুত অবাঞ্ছিত বাধা নজন্মাবা। সৃষ্টিকালৰে পৰা ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ জীৱবিলাকৰ লগত আমাৰ খাদ্য-খাদক সম্বন্ধ। সেইবোৰেই আমাৰ প্ৰধান আহাৰ। ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ সাপবোৰ যদিও আমাৰ জ্ঞাতি, বংশ, তথাপি তাহাঁত আমাতকৈ জাতত নীহ। আমি উচ্চ বংশৰ। জীয়াই থাকিবৰ হেতুকে সাপ, বেং উভয়ৰে আমাৰ নিতান্ত প্ৰয়োজন। তুমি চোৱা—উই-পৰুৱাবোৰে অকল গছৰ মুঢ়াটোৰ পৰা ৰস টুপি খাই জীয়াই থকা নাই। মুঢ়াটোৰ ভিতৰৰ পোক-পৰুৱা আটাই-বোৰকে খাই শেষ কৰিছে। উইবোৰকো বেংটোৱে খাইছে, বামুণী সাপটোৱেও বেংটো খাবলৈ চেষ্টা কৰিছে, ইটোৱে সিটোৱে খোৱা-খুই কৰি বৰ্ত্তি থাকিবলৈ হাবিয়াস। গতিকে উভয়ে মোৰ খাদ্য। দুয়োকো একেলগে ভোজন কৰিলেহে মোৰ উদৰ পূৰ্ত্তি হব। তুমি তলত থিয় হৈ থকা গছজোপাৰ ওখ ডালত এবুৰি উকহ চৰাইৰ বাঁহ দেখিছা। মাইকীজনীয়ে পোৱালিক আহাৰ খুৱাবলৈ নখেৰে খামোচ মাৰি লেটা-বৰালী এটা ধৰি আনিছে। তুমি চেঁউৰীজনী জগিলে তাইৰ গাখীৰ টুপি খাবলৈ পাবা। সেই হেতুকে গাইজনী বিচাৰি নাপাই বলিয়াৰ দৰে ধাকুৰি ফুৰিছা। তুমি মোক আঘাত

কৰাৰ পৰা বিৰত হোৱা।” ততালিকে তাৰ সুপ্ত হিংসাবৃত্তিটো উজাৰ খাই উঠিল। বামুণী সাপটোৰ নেজডাল কামোৰ মাৰি ধৰি লাহে লাহে গাতত সোমালগৈ।

ভকতদাহে বহু কথা গুণা-গঠা কৰি সাপটো নামাৰিলে। মনতে ভাবিলে, সাপটোৰ আটাইবোৰ যুক্তি মানি লব নোৱাৰি। তৃণ-ভোজী আৰু নিৰামিষী-ভোজী জীৱশ্ৰেণী সঙ্গপ্ৰিয়। সিহঁত সদায় জাক বান্ধি থাকে। কথাতে কয়, ‘মাউখে উটিলে গুৰি পৰুৱাবো মৰণ নাই।’ হিংস্ৰুকীয়া জন্তুবিলাকৰ হাত সাৰিবলৈ নিৰীহ জীৱবিশেষে কিছু-মানৰ অস্ত্ৰ সম্বল আৰু নানান কৌশল জানা থাকে, তাৰেই সিহঁতে আত্মৰক্ষা কৰিব পাৰে। গতিকে জগত অবিনশ্বৰ। পৃথিৱীত মুহুৰ্মুহু পৰিবৰ্ত্তন ঘটিবই লাগিছে। কোনো কাৰো একো নহয়, তথাপি, জীৱবিলাকে আত্ম-সুখৰ কাৰণে স্বাৰ্থৰ পাছে পাছে লৰি ফুৰিছে---বিৰাম নাই। হয়তো এদিন এনে এটা ক্ষণ আহিব, যিটো ক্ষণত সকলো পাৰ্থিৱ সম্পদ হেৰুৱাব লাগিব।

টোকোনডালৰ মূৰত থুতুৰিটো থৈ সি কিছু পৰ টলকা মাৰি থাকিল ; আওমৰণৰ বিভীষিকা ৰূপটো চাই বিমোৰত পৰিল। মহাকালৰ বিয়োগান্ত নাটক এখনিৰ কৰুণ দৃশ্যবোৰ চাই থাকিবলৈ সং নগল। দুগালেদি দুধাৰ চকুৰ লোতক বাগৰি তপত বুকুখন তিয়াই পেলালে। ধ্বংসমুখী জগতখনৰ আন্ধাৰৰ ফালটো সি সৰহ পৰলৈ থিৰেৰে চাই নাথাকিল ; এটি দীঘল হুমুনিয়াহ টানি ‘অথিৰ ধন জন, জীৱন যৌৱন, অথিৰ এই সংসাৰ।’ নামৰ দেহবিচাৰৰ গীত ফাকি গাই আগৰ পিনে খোজ পেলাওঁ নেপেলাওঁকৈ ঘৰমুৱা হ’ল।

তেতিয়া বেলা থিয় দুপৰীয়া। কিছু দূৰ গৈয়েই দেখিলে নঙলাৰ মুখত শোৱনখুৰীয়া সুন্দৰ নোদোকা পোৱালিটিৱে সৈতে চেঁউৰীজনী। গাতে গা লগাই মৰমতে পোৱালিটিৰ চিকুণ গাটো চেলেকি আছে। গৰাকীক দেখি আথেবেথে হেম্বেলাই উঠিল। ভকতদাহৰ তেজাল ওঠ দুটাত অলপ হাঁহিৰ ৰেঙনি বিৰিঙি ওলাল।

গছা আৰু চাকি

ঠুকুবলীয়া গাৱঁৰ এমূৰে অলপ নিজঞ্জাল ঠাইত নামঘৰটো। ভিতৰখন মুকলি। বেৰত লাগি থকাকৈ পাভতিবোৰত সুন্দৰকৈ সজাই থোৱা কিছুমান সাঁচিপতীয়া ধৰ্ম্মপুথি। মুধৰ পিনে ওখ থাপনাখনত এখন ভাগৱত পুথি। আঠোপৰে থাপনাখনৰ ওচৰত এগছ চাকি জ্বলি থাকে। এদিন সাঁজবেলিকা আদহীয়া ভকত এজন আলহি স্বৰূপে নামঘৰৰ পিৰালিতে মূৰে-গাই কাপোৰ কাপোৰ লৈ শুই আছে। ভালেখিনি ৰাতি জ্বলি থকা চাকি গছ ফৰ্ ফৰাই উঠিল। ভকতজনে সাৰ পাই মূৰ দাঙি দেখে যে, ক'তো একো হোৱা নাই। কাণৰ সাৰে চকুমুদি টলকা মাৰি শুই থাকিল। টোপনি আহোঁ আহোঁ, জীৱ-জন্তুবিলাক নিঃপালি দিছে। মাজে মাজে উইচিৰিঙাটোৱে ওৰেনিশা ছিঁছিঁয়াই আছে। টোপনিতে ভকতজনে কাণপাতি ওনায় যে, গছা আৰু চাকিগছৰ মাজত কিবা এখন উখনা-উখনি লাগিছে। গছাই চাকিগছক সম্বোধি কৈছে, "প্ৰিয়বান্ধে, তুমি আৰু কিমান কাল মোক যন্ত্ৰণা দি থাকিবা? নামঘৰত প্ৰৱেশ নকৰালৈকে আমাৰ দুয়োৰো মাজত কোনো চিনাকি নাছিল। এতিয়া দেখিছোঁ, তুমি মোৰ মূৰৰ ওপৰত বহি ইকাতি সিকাতি হবলৈ নিদিয়াকৈ বন্দী কৰি ৰাখিছা। গাটো তেলেৰে বুৰাই থৈছা। পৃথিৱীৰ সকলো বস্তুৱে পোহৰ পায়, মই চিৰআন্ধাৰত বুৰ গৈ থাকোঁ। কোন জনমত তোমাৰ কি অপৰাধ কৰিছিলোঁ, যি

দোষৰ কাৰণে আজি মই তোমাৰ ভৰিৰ তলত নিকাৰ ভুঞ্জিব লাগিছোঁ ? বান্ধৈ! কোৱাচোন কেতিয়া তোমাৰ নাগপাশৰ পৰা মুক্ত হম ?" ভমক কৰে শিখাডাল এবাৰ জ্বলি উঠিল। অলপ পৰ তভক মাৰি থাকি চাকিগছে কলে, "বন্ধু! তুমি ভুল বুজিছা, মোৰ প্ৰয়োজন কাৰণে তোমাৰ জন্ম। মোক অৱৰক্ষণৰ কাৰণে তুমি, তোমাৰ কাৰণে মই, আমাৰ উভয়ৰ মাজত এটা নেৰা-নেপেৰা সম্বন্ধ। তুমি এজোপা গছৰ ক্ষুদ্ৰ অংশহে। প্ৰকৃতি ৰাজ্যত আন আন পদাৰ্থৰ নিচিনা তুমিও এটা লাগতিয়াল অংশ। জগতৰ মহৎ মহৎ কৰ্ম্মসমূহ সমাধানৰ কাৰণে তোমাৰ আৱশ্যক। তোমাৰ নিচিনা ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ বস্তুৰ ভিন ভিন অংশবিলাকেও আত্মত্যাগ কৰিছে। তোমাৰ প্ৰয়োজন ত্যাগৰ কাৰণে। তোমাৰ যেনে বন্দী জীৱন, একে কাৰণতে মোৰো বন্দী জীৱন; দুয়ো একে পথৰ যাত্ৰী। তোমাক ঘূণে নোখোৱাকৈ আৰু পচি নোযোৱাকৈ ৰাখিবলৈ তেলেহে সহায় কৰিছে। তুমি নাজানা, তোমাতকৈ মই কিমান কষ্ট ভুগিছোঁ। মোৰ মুখৰ পৰা অহৰ্নিশে জুই নুগুচে, ডেই পুৰি মৰিব লাগিছোঁ। এই নিঃকিনৰ পৰা যদি জগতৰ কিবা মঙ্গল হয়, তাতেই পোৰা মুখখনৰ জন্মৰ সাৰ্থকতা। বন্ধু, তুমি কাঠ এডোখৰৰ এটা নগণ্য অংশ। মই পোৰা মাটিৰ এটা তৰাং খোল, বুকুত এটুপি সৰিয়হ তেল, ধুনা তুলাৰ এডাল শলিতা আৰু মুখত মহাতেজ। সৰ্ব্বব্যাপক বহ্নিৰ এটি স্ফুলিঙ্গ। আটাইবোৰ পদাৰ্থৰ অংশই এটা বিৰাট শক্তিৰ সৃষ্টি। গছা, মাটি, তেল, শলিতা আৰু জুই এই পঞ্চ শক্তিৰ সংযোগত জ্বলন্ত বহ্নি বা জ্ঞানৰ বিকাশ। পদাৰ্থবোৰেই ধাৰক, বহ্নি ধাৰণা, ব্ৰহ্মতেজ

বা দিব্যজ্ঞান। ই যেতিয়া ব্যাপকভাৱে জগত সুৰঞ্জিত কৰি তোলে, তেতিয়াই প্ৰকৃতিয়ে জীৱন্ত ৰূপ ধৰি জীৱক ৰক্ষা কৰি থাকে। ইয়াৰ প্ৰভাৱতে পৃথিৱী যন্ত্ৰৰ দৰে চালিত হৈ অসম্ভৱকো সম্ভৱ কৰি তুলিব লাগিছে। তুমি কৈছা তোমাক চিৰ আন্ধাৰত বুৰাই ৰাখিছোঁ। তুমি ভুল নুবুজিবা, আমি সকলো প্ৰকৃতিৰ ক্ৰীড়নকহে। স্ৰষ্টা ক্ৰীড়ামোদী, আমাক লৈয়ে তেওঁৰ সাৰ্ব্বভৌমত্ব প্ৰকাশ। অনু, পৰমাণু সকলোতে তেওঁৰ গৰিমা উদ্ভাসিত। তুমি চোৱা, সৌ গছজোপাক জীৱন্ত আৰু সৌন্দৰ্য্য-বৰ্দ্ধক কৰিছে শিপাইহে। গছৰ জীৱন শিপা। সিয়েই মাটিৰ ভিতৰৰ পৰা ৰস আকৰ্ষণ কৰি গছজোপাক জীয়াই ৰাখিছে। কুঁহিয়াৰৰ ভিতৰৰ মিঠা ৰসখিনি ধাৰণ কৰিছে কিছুমান আঁহ থকা জাৱৰিয়েহে। ৰসখিনি ওলাই গলে জাৱৰিখিনি অপদাৰ্থ হৈ পৰে। অমৃততুল্য ৰসখিনিৰ ধাৰক জাৱৰিহে। ধুনীয়া পদুম ফল পাহে লেতেৰা পানীৰ ওপৰত ওপঙি চাৰিও দিশ আমোল-মোলাই আছে। তাৰো ধাৰক আলু আৰু শিপা। এইবোৰেই কেঁহৰাজ বুলীয়া পানীৰ আঠুৱনি বোকাত পোত গৈ ফুলৰ বিকাশৰ পথ মুক্ত কৰি দিছে। তুমি জানিবা, ই প্ৰকৃতিৰ নিষ্ঠুৰ কৰ্ত্তব্য; সকলোৱে পালন কৰিবলৈ বাধ্য। জড়, চেতন কোনেও ইয়াৰ হাত সাৰি থাকিব নোৱাৰে। আমি আটায়ে এটা পৱিত্ৰ মন্দিৰত নিৰাপদে আছো। আংশিকভাৱে ইয়েই নামঘৰটো পোহৰ কৰি ৰাখিছে। সংসাৰৰ কোনো আহুকালে আমাক পোৱা পোৱা নাই। তুমি বেজাৰ কৰিছা, দিনে ৰাতিয়ে তপামুৰটোত শিখাৰ জুয়ে তাপ দি থাকে। যদি তোমাৰ মূৰৰ ওপৰত মোক

নাৰাখিলাহেঁতেন, হয়তো তোমাৰ দুখ-দুৰ্গতিৰ অন্ত নপৰিলহেঁতেন। কোনোবাই খৰি ছিৰা টাঙোন কিম্বা বদে-বৰষুণে গাটো খেতালি পেলালেহেঁতেন। কোনোবাই ফালি-ছিৰি খৰি স্বৰূপে আখল ঘৰৰ আখাৰ তলত জ্বলাই ছাই কৰি পেলালেহেঁতেন। প্ৰকৃতিৰ নিদাৰুণ খেলাত তোমাৰ নিচিনা বৃহৎ বৃহৎ কাঠ আৰু বাঁহবিলাক দাবাগ্নিৰ দহনত দগ্ধ হৈ যাব লাগিছে। মানুহেও ব্যৱহাৰিক জীৱনত তোমাক ইন্ধন স্বৰূপে ব্যৱহাৰ কৰিব লাগিছে। ধুমুহা বতাহত প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড গছ উভালি পৰি শিলনিত থেকেচা খাই খণ্ড-বিখণ্ড হৈ গৈছে। কিছুমানে আকৌ নৈৰ বালিৰ তটত পোত গৈ নিজৰ অস্তিত্বকে হেৰুৱাই পেলাইছে। কোনোৱে নৈৰ সোঁতত উটি-বুৰি, চাকনৈয়াত বুৰগৈ জহি পচি ভেলখন হৈ মহাসাগৰৰ ফালে ঢাল লৈছে। এয়েই নিয়তিৰ কঠোৰ নীতি। বন্ধু, তুমি বহুত সুখত আছা, দুখ-জীৱনৰ মাজেদিয়ে সংসাৰৰ উত্থান-পতন, হাঁহি-কান্দোন, জন্ম-মৃত্যু, বিশ্ব-বাজীকৰৰ ভোজবাজীৰ আচৰিত খেলাবোৰ দেখি আছা, জীয়াই থাকা যদি আৰু কিমান দেখিবা। বৰ্ত্তমান যি অৱস্থাত আছা সেইটোৱেই তোমাৰ পক্ষে সুখৰ জীৱন। মোৰ মুখত যিকণ পোহৰ, সি বহ্নিৰ এটা শান্ত ৰূপ। যেতিয়া ৰুদ্ৰ ৰূপ ধৰি উঠিব, তেতিয়া পৃথিৱী ধ্বংস হৈ যাব। চাকিৰ মুখত যিকণ স্ফুলিঙ্গ সেই কণেই হিৰণ্য ৰেতস্ দীপিকা শক্তি, জীৱৰ প্ৰাণ স্বৰূপ শান্ত ৰূপ। ইন্ধনৰ যিকণ স্ফুলিঙ্গ সিয়েই দাহিকা শক্তি, বিশ্ব-সংহাৰক সংহাৰ মূৰ্ত্তি। তেলেৰে বুৰগৈ থকা তোমাৰ ফপৰীয়া দেহাটোত কেনেবাকৈ এটা স্ফুলিঙ্গ ছিটিকি পৰিব লাগিলে তেনেই ভস্ম হৈ যাবা। ময়ো

কেইডোখৰমান খোলাকটি হৈ মাটিত বাগৰি পৰি থাকিম। দুইৰো জীৱন বিফলে যাব। তুমি জানিবা পৃথিৱীৰ জড়, চেতন যাৱতীয় পদাৰ্থ প্ৰকৃতিতে উৎপত্তি, স্থিতি আৰু লয় সংঘটিত হৈ আছে। মৃত্যুৰ পাছত সকলোৱে নিজ ৰূপ পৰিত্যাগ কৰি বিভিন্ন ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰিব। গতিকে আমি জীৱনৰ কঠোৰ কৰ্ত্তব্য পালন কৰিবই লাগিব। বন্ধু! বিবাদ পৰিহাৰ কৰা। আমাৰ ভিতৰতে খৰিয়াল লাগি যদি পৃথক হব লগীয়া হয়, জানিবা উভয়ৰে পতন অৱশ্যম্ভাবী। আমাৰ ঐক্যই জগতৰ ঐক্য। আমাৰ শান্তিয়েই জগতৰ শান্তি। আমাৰ ত্যাগৰ পৰা যদি জগতত শান্তি বিৰাজ কৰে, জ্ঞানৰ বিস্তৃতি হয়, ইয়াতকৈ সৌভাগ্যৰ কথা আৰু কি হব পাৰে? যেতিয়া আমি নামঘৰৰ ক্ষুদ্ৰ গণ্ডীৰ পৰা উন্মুক্ত হৈ পৃথিৱীৰ বিশাল বুকুত বিয়পি পৰিম, তেতিয়াহে আমাৰ ত্যাগৰ সফলতা, জন্মৰ সাৰ্থকতা।”

ৰাতি পুৱাওঁ পুৱাওঁ, পূৱে ধলফাঁট দিলে। আন্ধাৰত বুৰগৈ থকা পৃথিৱীয়ে পুনৰায় নৱজীৱন লাভ কৰিলে। নিখিল বিশ্ব যেন সদানন্দ ৰূপত জ্যোতিৰ্ম্ময় হৈ উঠিল; ক্ৰমে চাকিগছো ম্লান হৈ পৰিল। গছা আৰু চাকি দুয়ো নিতাল মাৰিলে। ভকতজনে এটি সাৰগৰ্ভ তত্ত্বজ্ঞান পাই নামঘৰটোত সাষ্টাঙ্গে প্ৰণিপাত কৰি বিদায় ললে।

খদা আৰু জাপি

মাঘ বিহুৰ উৰুকাৰ দিনা। দেউৰাম মহন্ত আৰু তেওঁৰ লগুৱা গেঠুৰামে বিহুৰ ওচৰ চপা দেখি চোতালৰ বনবোৰ কোৰেৰে চাচি চুৰুকি চিকুনাই চকুত লগাকৈ তুলিছে। থুলুকি বেটীজনীয়ে তলিভগা খদাটোত ভগা ঢাৰি এছোৱা পাৰি জাবৰ-জোঠৰবোৰ ভৰাই পদূলি মুখৰ হোলাটোত পেলাই দিছে। কাঁচি ৰ'দ ওলোৱাৰে পৰা কেঁৰা দুপৰীয়ালৈকে কঢ়িয়াই নিওতে নিওতে তাইৰ কঁকালটো টনকা যেন পালে। মহন্তই নেদেখাকৈ বুলনি ঘৰটোৰ পাছফালৰ ছাঁতে অলপ জিৰনি ললে। ভৰি দুখন সিৰামুৰীয়ে ধৰা যেন গম পালে। কথমপি কঁকালটো পোনাই লৈ এহাতে বাঢ়নীটাৰ আৰু খদাটো হাতত লৈ চুঁৱৰিঘৰৰ পানীপাচৰ বেৰখনত আঁৰিথোৱা ভগা জাপিটোৰ তলতে আওজাই থলে। জাপিটোৰ খোল দুটাৰ দেবোৰ এৰাই গৈছে। মাজৰ পাত প্ৰায় নায়েই। জাপিটোৰ মোহ এৰাব নোৱাৰি দুখিলা নে তিনিখিলামান পাত গাতে লাগি আছে। মূৰৰ মটুকটো ভগা। গাঁঠিবিলাকত বৰমোহাই ধৰি বাওৰ কাষৰ গুৰিবিলাক ঠুনুকা হৈছে। বাৰিষাৰ পিচৰপৰা জাপিটো তেনেকৈ আঁৰি থোৱা আছে। তালৈ কোনেও চকু-কাণ দিয়া নাই।

ৰাতি হ'ল। ত্ৰয়োদশীৰ জোনটো ভৈয়ামলৈ নামিছে। ডাৱৰ নাই। কুৱঁলিয়ে গোটেইখন ছাতি পেলাইছে। হোমঘৰৰ ল'ৰাই খৰি চুৰ কৰি নিয়ে বুলি মহন্তই নঙলামুখৰ শলখা কেইডাল তমালেৰে

টানকৈ গাঁঠি দি থৈছে। বাট-চ'ৰাত জুই একুৰা জ্বালি মহন্ত আৰু গেঠুৰাম দুয়ো দেড়পৰ মান ৰাতিলৈকে পৰ দি আছিল। কেও ক'তো নাই, চোৰ অহাৰো একো সহাঁৰি নাই; চকুৱেও বৰণী বাব ধৰিছে। সাতে সোতৰে তেওঁ জুইকুৰা থাপি থুপি থৈ দিছে। বুলনি ঘৰৰ ছালপীৰাখনত মহন্ত আৰু লগুৱা ল'ৰাটোৱে গাধৈখনত ঢাৰি এখন পাৰি মূৰে-গাই নিহালিখন মেৰিয়াই লৈ দুয়ো লেতা কুন্দাই পৰি থাকিল। মহৰ শিং কঁপোৱা জাৰ; তাতে ঠেটুৱৈ ধৰা ফেৰফেৰিয়া বতাহ। মহন্তৰ চিলমিলীয়া টোপনি আহিছে মাথোন। বতাহতে জাপিটো অলপ অলপ লৰি আছে। খৰি চুৰ কৰা ল'ৰাবোৰ অহাবুলি ভাবি মহন্তই সাৰ পাই বাহিৰলৈ ওলাই আহিল। চাৰিও-পিনে ঘূৰি পকি ক'তো একো নেদেখিলে। মহন্তই শোৱাপাটীত পৰি টলকা মাৰি শুই থাকিল। কাণ দুখন থিয় কৰি শুনে যে, জাপিটোৱে খদাটোক কৈছে,—"হেৰ গেহ্নেলি, তই মৰিবৰ ঠাই ক'তো বিচাৰি নাপালি? তোৰ গুবৰুৱা গাটোৰ ভেকেটা ভেকেট্ গোন্ধত ওৰে নিশা শুব পৰা নাই। তই ভালে ভালে ইয়াৰপৰা আঁতৰ হ। চুৱাপাতনি, গেৰেকণি আৰু গোহালি ঘৰেইহে তোৰ জিবনি ঘৰ। কান ধেন্দেলী থুলুকি বেটীজনীনো কেনে; তাই ৰব আচল, কোনো কথা গাত নালাগে। তোক থবলৈ ঠাই পালে মোৰ মৰা দেহাটোৰ ওচৰতহে। যত জটকুটৰ ঘাই এলান্ধুকলীয়া বেটীজনী! তাইক দূৰৈৰে দেখিলে ওকালি আহিব খোজে। মূৰটো জপৰা ঠিক যেন কোটোহা বাঁহৰ মূঢ়াটো। চুলিবোৰ কুটকুৰা। ৰুৰে কাহানিও তেল এটুপি দেখা নাই। কাকৈ, জটভঙাৰ চুলিৰ

লগত সম্বন্ধ নাই। ভালেটোহে গৰখীয়া ল'ৰাবোৰে জোকাই ফুৰে—'থুলুকিৰ মূৰত কপৌৰ বাহ!' ধুতি গাৰে নাথাকে, তিনিটামান সিয়নি, সেইখনেই তাইৰ তিয়নী। মাহুদি বুলিয়া কাপোৰ দুখন জাৰে জহে সমানে গাৰ পৰা নুগুচে। থুপৰিজনী, নিতৌ মহন্তনী আইদেউৰ কিলটো, ভুকুটো, মুখত মুকুটিটো, বুটি বাঢ়নীৰ খোচটো লাগিয়েই আছে। তেও তাইৰ লাজ নাই। হাউলিটোৰ গেলা-পচা বস্তু, জেং-জাবৰ, সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালীৰ লাদ, গোহালিৰ গোবৰ মেচা কঁকালটোৰে কঢ়িয়াই ফুৰোঁতে দিন যায়। চোতাল ঘৰ সাৰিব, গোহালি সাৰিব, দেশৰ ধূলি-মাকতিবোৰ মোৰ মূৰত থ'ব। লেতেৰা ঠাইবোৰ সাৰি পুচি শোটাটো মোৰ তপা মূৰটোতে খুচি থব। মৰতীহঁতক যমেও পাহৰিছে। মই মৰিলেহে তাই বেটীৰ বুকুৰ পটাখন জুৰ পৰে।" খদাটোক ক'লে,—"হেৰ' জহনী যাতী, থুলুকিক কৰি, ৰাতি পুৱালেই তোক ইয়াৰ পৰা আঁতৰ কৰিব।"

খদাটোৱে ভালেখিনি পৰ তভক মাৰি থাকি জাপিটোৰ গাত কাঁইটে বিন্ধা দুটা কথা কেইষাৰ শুনি আছিল। গাটো এঙামুৰি দি কলে,—"ভনীটি, তুমিতো মোক উধাই মুধাই যিহকে পোৱা তিহকে বলকি বলিয়ালি কৰিলা। মই তোমাতকৈ কেইমাহমানৰ ডাঙৰ। তুমি মোক বাইদেউ বুলি মাতিবলৈকো লাজ পালা। তুমি মাতষাৰিৰো টোকোনা হলা। বেটীজনীক অনাহকতে ধুনি গালি পাৰিলা কেলৈ? বাঁহজাতিৰ ভিতৰত জাতিবাঁহেই উত্তম বাঁহ। আমি দুয়ো সেই একে বংশৰে। এটা বাঁহৰ এফালৰ তুমি, এফালৰ মই। মহন্ত বাপুৱে ঘৰুৱা কামৰ ব্যৱহাৰৰ কাৰণে দুয়োকো বেলেগে

বেলেগে সাজি লৈছে। তোমাক নিমজকৈ দৈ তুলাই জাপি সাজি মূৰত লৈ অলৈ তলৈ যায়। মোক মোকোহা কৰি সাজি ঘৰুৱা লেতেৰা কামবোৰ কৰাই লয়; ব্যৱধান এইখিনিহে। আমি দুয়ো একে মহাজনৰ তলত কিমান কাল সুখে দুখে কটালোঁ। কোনো দিনে তোমাৰে মোৰে দাঁতে ওঠে লগা নাই। আজি কিয় মতিভ্ৰম হ'ল ? তুমি মোক ইতিকিং কৰাটো ভুল হৈছে।" জাপিটোৱে কলে, —"হঁঞেৰা খহুলিজনী। মুখ চাই বচন বুলিবিচোন। আমি একে বংশৰ হ'ব পাৰোঁ সঁচা, কিন্তু দুয়োৰে কাম, কাজ, আচাৰ-নীতি বেলেগ। তই দিনৰে দিনটো বাহী কামবোৰ কৰি থাক, মই বামুণ-গোঁসাই, সাধু-মহন্তৰ মূৰৰ ওপৰত উঠি ফুৰোঁ। খেতিয়ক আৰু গৰখীয়া ল'ৰাবোৰৰ গাত ৰ'দ বৰষুণ নপৰাকৈ কুশলে ৰাখোঁ। তই চা, মোক কেনেকৈ ধুনীয়াকৈ সজাই পৰাই ৰাখিছে। সৰু সৰু লাহি দৈৱে আঙুলিৰ পাব সোমাব পৰা আওঠিৰ নিচিনা সৰু সৰু জালি। মটুকটোৰ ওপৰত ফুলকটা চুলা। খলপ দুটাৰ মাজত টকৌ গছৰ কুঁহি কুঁহি পাত। চাৰিওফালে ঘূৰণীয়াকৈ বালিচন্দাৰ ফুল। আচুবুলীয়া কাপোৰৰ ঘিলাডুঙীয়া চক। চালে চকু ৰোৱাকৈ কেনে আপডাল কৰি ৰাখিছে। কেলেহুৱা! তই কি গুণত মোৰ সমান হ'ব খোজ ? সৰগৰ তৰা আৰু পিটনিৰো তৰা একে জানো ? খদাটোৱে ক'লে, "ভনীটি, তোমাৰ ওফাইদাং মৰা কথা শুনি অথনিৰে পৰা কাণ দুখন ঠহ ঠহাই আছে। তুমি গপত গঙাটোপটো হৈ ওফন্দি পৰিছা। তিনিকাল গ'ল, একাল আছে। মৰণ কালত তোমাৰ বুধি হত হৈছে। ডেকা কালত মাৰলঘৰৰ চিলিঙিখনৰ ওপৰত নপতা ফুকন হৈ ফকাম পাতি বহি আছিলা। বৰ মানুহৰ

মূৰত উঠি মথৰি পাগ মাৰি ফুৰোঁতে কিমান ঔকিল খাই ফুৰিছিলা। কেনকেনীয়া বৰষুণৰ উৎপাতত তিতি বুৰি জুৰুলা হৈছিলা। শিলৰ খুন্দনিত হাৰ জুনজুনীয়া হৈ গৈছিল। ফিতাহি মাৰি ফুৰোঁতে, বতাহত মূৰৰ পৰা উফৰি গৈলা গৰখাৰৈত, কেতিয়াবা পথাৰত মুখ থেকেচা খাই লাটিঘাটি খাইছিলা। তোমাৰ অতীত জীৱনৰ ধপচালি বোৰ মনত পেলোৱাচোন ? ওপৰলৈ থুত কুৰিয়ালে নিজৰ মুখতেহে পৰে। তোমাৰ তিনিহাতমান তলত বেৰখনত আউজি থকাত মোৰ গাৰ গোন্ধত তোমাৰ মূৰ নোহোৱা কৱন্ধটোৱে ৰাতি শুব পৰা নাই। ভাবি চোৱাঁ ভেম ফন্তি মাৰি বাটে বাটে ফুৰোঁতে উৰণীয়া চৰাইবোৰে কিমান অবস্তু গাত জাপি দি যায়। কোনোবা দিনা মহন্ত বাপুৱে তোমাৰ অশুচি গাটো ধুই পখালি শুচি কৰি দিছিলনে ? মহন্ত বাপুৰ গোটেই হাউলিটোৰ আপচু বস্তুবোৰ আঁতৰাই ঘৰখন শুচি কৰি মই ৰোগ ব্যাধিৰ পৰা ৰক্ষা কৰি ৰাখিছোঁ। তোমাৰ গাৰ গোন্ধত ছকুৰি এন্দুৰ মৰে। আজি মই মৰণ কালত হ'লো অশুচি, তুমি হলা নিকাপন্থীয়া ! 'ওৱাক নিন্দে কোৱাই, পুঠীখলিহাক নিন্দে ভেৰপেটী মোৱাই।'

"তুমি জানিবা, মানুহ মানুহৰ সেৱক। তাত উচচ নীচ নাই। সমাজ ব্যৱস্থাৰ কাৰণে মানুহৰ মাজত কিছুমান বিষয় বাব আছে। কামৰ যোগ্যতা আৰু গুৰুত্ব অনুসৰি পদবোৰৰ শ্ৰেণীবিভাগ আছে; বেতনৰো তাৰতম্য আছে। বেতনভোগী হ'লেই মৰ্য্যাদা অনুপাতে প্ৰভু ভৃত্যৰ সম্বন্ধ আহি পৰে। আমাৰ জীৱন স্বতন্ত্ৰীয়া নহয়; আমি জড় বস্তু। আমাৰ চেতনা নাই, বেতনো নাই। আহাৰো নাই, বিহাৰো নাই। আছে অপব্যৱহাৰ। মানুহে নিজৰ সুখ-

সুবিধাৰ কাৰণে জড়বস্তুৰ পৰা যিবোৰ বস্তু সাজি লয়, সেই বস্তুবোৰ মানুহৰ সেৱক বা ভৃত্য। দুয়ো মহন্ত বাপুৰ দাস বা ভৃত্য। তুমি ওপৰ খাপৰ, মই তাৰে নামনাচ। ভৃত্যই ভৃত্যক নিন্দা বা অপমান কৰা দোষণীয়। বৰ্ত্তমান দুয়োৰো জৰা অৱস্থা, ব্যৱহাৰৰ অযোগ্য। অকামিলা বস্তুবোৰ কোনোৱে গম নোপোৱাকৈ পৃথিৱীৰ বুকুত জাহ যাব লাগিছে। আমাৰ দুখ-কষ্টৰ বিননি, হা-হুমুনিয়াহ, কত অপ্ৰকাশৰ বেদনাৰ বুৰবুৰণি বুকুতে উঠি বুকুতে মাৰ যাব লাগিছে। কাক ক'ম, কোনে পতিয়াব? জীৱনত অনুভূতি নাই যেতিয়া প্ৰকাশৰো থল নাই। পুতৌ পাবলৈ আশা কৰা বৃথা। মহাকালৰ কঠোৰ ব্যৱহাৰত পৰিণত বয়সত প্ৰকৃতিৰ বস্তুবিলাকৰ মৰণ-শেতেলি-খন মাটিৰ লগত মিহলি হৈ যাব।

12276
LIBRARY
Accession No.
COLLEGE

ট্রিবিউন প্রেছত মুদ্রিত